

Soovastane retoorika Eesti meedias 2015-2025

Mari-Liis Sepper

Soouuringute keskus Dike viib läbi teaduspõhiseid uuringuid, analüüse ning teavitustegevusi inimõiguste, soolise võrdsuse, võrdse kohtlemise, LGBTQI+ inimeste õiguste ning liikidevahelise õigluse teemadel.

Tellijaja: Eesti Transinimeste Ühing

Infot ühingu tegemiste kohta leiab veebilehelt: <https://transinimesed.ee/>.

Analüüs valmis projekti „TRANSforming the Narrative: Countering Anti-Gender Rhetoric in Estonia“ (2025) raames. Projekti läbiviimist toetas IGLYO 2025. aasta toetusprogramm, rahastas Euroopa Liit.

Autor tänab Ursula Nuutmanni heade nõuannete ja abi eest Stationi programmi ja monitooringu andmebaasi kasutamisel.

Autoriõigus: Raporti teksti võib vabalt levitada ja kasutada tingimusel, et viidatakse algallikale ning seda ei tehta ärilistel eesmärkidel.

Soovituslik viide: Mari-Liis Sepper (2025), Soovastane retoorika Eesti meedias 2015-2025, Soouuringute keskus Dike ja Eesti Transinimeste Ühing.

ISBN: 978-9916-4-3526-7 (pdf)

Sisukord

Sisukord	3
Lühikokkuvõte	4
Summary	6
Sissejuhatus	8
Uurimisküsimused	8
Kuidas defineerida soovastast retoorikat.....	8
Metoodika	9
Tulemused	11
Tonaalsus	12
Mõistekasutusest soovastastes tekstides	16
Milline on soovastane retoorika Eesti meedias?.....	16
Soovastase retoorika esitaja kui „mõistuse hääl“	17
Geograafiast	19
Valeinformatsioon või faktide ebaõige esitamine	22
Kuulsad filosoofid ja nende ideed.....	24
Vaenlasekuju loomine ja õuduse õhutamise	25
Kuidas astuda vastu soovastastele kampaaniatele?.....	34
Kokkuvõte.....	36
Poliitikasoovitused.....	37
Bibliograafia	38

Lühikokkuvõte

Meediaanalüüsi eesmärk on analüüsida soovastast (ing k *anti-gender*) retoorikat ehk kõnepruuki Eesti meedias. Soovastane retoorikat uuritakse eelkõige seoses teemadega, mis puudutavad transinimesi ja nende õigusi. Soovastast retoorikat mõistetakse siinses analüüsis järgmiste iseloomulike narratiivide kaudu:

- narratiivid, mis seavad kahtluse alla üldkehtivad väärtused ja ründavad teatud inimgruppide, sh eelkõige naiste ja LGBTQI+ inimeste õigusi (Kuhar ja Paternotte, 2017, lk 5; Forti, 2024, lk 30);
- narratiivid, mis eitavad progressi ja muutusi, mis puudutab naiste ja meeste vahelist võrdsust, sugu kui sotsiaalselt konstruktsiooni, naiste ja soovähemustesse kuuluvate inimeste kehalist autonoomiat (Forti, 2024, lk 30);
- narratiivid, mis väidavad, et on olemas „loomulik“ või „looduslik“ kord, milles mehed peavadki naiste üle domineerima (Forti, 2024);
- narratiivid, mis väidavad, et soo määrab ainult või peamiselt nn bioloogiline sugu ning sooline identiteet on ebatõene konstruktsioon (Kuhar ja Paternotte, 2017, lk 5);
- narratiivid, mis sedastavad, et transinimeste õiguste tunnustamine õõnestab „loomulikke“ või traditsioonilisi soorolle või Jumala loodut (Kuhar ja Paternotte, 2017, lk 8).

Analüüsi fookuses on üleriigilises peavoolu trükimeedias ja *online* meedias viimasel kümnel aastal (1.jaanuar 2015 kuni 1. jaanuar 2025) ilmunud tekstid.

Meediaanalüüs otsis vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

- Kui ulatuslikult ilmus 1.01.2015 kuni 1.01.2025 soovastast retoorikat Eesti üleriigilises trükimeedias ja online meedias?
- Milline on soovastane retoorika Eesti üleriigilises trükimeedias ja online meedias perioodil 1.01.2015 kuni 1.01.2025? Sh, milliseid argumente ja argumenteerimise viise kasutatakse ning milliste teemadega seoses soovastane retoorika meediatekstides esineb?
- Millised huvikaitse lähenemised on teadus- ja hallkirjanduse järgi olnud tulemuslikud, et astuda vastu soovastast retoorikat kasutavatele kampaaniatele?

Analüüsi tulemuste järgi ei ole soovastane retoorika Eesti meedias laialt levinud. Valimis leidis 68 artiklit, mis sisaldasid soovastast retoorikat ja mille autoriteks on suhteliselt väike grupp inimesi. Soovastane retoorika levib ennekõike Postimehe kanalites.

USAs ja Ühendkuningriigis aset leidnud debatid, sh need, kus pooled on kardinaalselt erinevatel positsioonidel või üks pool õhutab vaidluspoolte vahel asetsevat keelelist, kontseptuaalset, ideoloogilist vms lõhet, on jõudnud Eesti meediasse läbi autorite filtri, kes on transinimeste suhtes negatiivselt meelestatud. Nende autorite seas on sage põhimõistete ekslik kasutamine või iganenud mõistete eelistamine.

Soovastast retoorikat kasutavates artiklites on tavapärane, et põhjuslikku seoseid nähakse nähtuste ja sündmuste vahel, mille kohta teaduskirjandusest vastavad andmed puuduvad või mida ei peeta isegi uurimisvääriliseks. Näiteks väidetakse, et suurema arvu transnoorte pöördumine transtervishoiuteenuseid pakkuvate asutuste poole on põhjustatud akadeemilistest soouuringute või soouuringutest pärit teooriate leviku poolt, sest väidetavalt on tegemist liikumisega, mis värbab uusi liikmeid. Noorte transsoolisus ja sooline düsfooria on aga „sooideoloogide“ poolt tehtud ajupesu või värbamise tulemus, st see ei ole bioloogiline ega loomulik nähtus.

Üks võtte, mida samuti kasutatakse just seoses transtervishoiu teemaga, on tegelikkusele vastupidine väide, et transinimestele soolise ülemineku toetuseks loodud tervishoiuasutused on saavutanud suure mõjujõu, mida peaks nüüd kärpima või tagasi pöörama. Kui teadus- ja hallkirjandusest on teada, et paljudes riikides on transinimestel keeruline saada soolist üleminekut toetavaid tervishoiuteenuseid või on sellele juurdepääs takistatud pikkade ooteaegade poolt ning alaealistele on sageli kehtestatud täiendavad juurdepääsu piirangud, siis soovastase retoorikaga artiklites väidetakse vastupidist.

Ehkki valeinformatsioon ja segadus põhimõistete ümber iseloomustab Eesti meedias ilmunud soovastast retoorikat, esinevad sageli artiklite autorid teadva inimese või isegi teadlase positsioonilt, mis peaks lugejale sisendama kindlustunnet, et autor teab, millest ta kirjutab.

Soovastast retoorikat kasutavad autorid võtavad sageli autoripositsiooni, mille järgi seisavad nemad vabaduse eest või hoiatavad lugejaskonda nn suure kurja eest, naiste ning soo- ja seksuaalvähemustesse kuuluvate inimeste õiguste eest seisjad sildistatakse aga kuritegelike või pahatahtlike. Soouuringute mõju ja LGBTQI+ õiguste kaitset võrdsustatakse soovastastes artiklites ajaloost tuntud suurima kurjuse või kuritegudega. Soovastase retoorikaga artiklites on hirmutamise adressaadiks sageli lapsevanem või lugeja, kellele lähevad korda laste heaolu ja haridusega seotud teemad.

Teaduskirjanduses on märgatud, et kui soovastaseid kampaaniaid on uuritud palju, siis reaktsioone nendele ei ole sugugi analüüsitud, seega ei saa täna veel kindlalt öelda, millised strateegiad on soovastaste kampaaniate vastu astumiseks kõige tõhusamad.

Summary

The objective of this analysis is to examine the presence of anti-gender rhetoric in Estonian media. The study explores anti-gender rhetoric, with a particular focus on trans people and their rights. The notion of anti-gender rhetoric is understood here through the following set of characteristic narratives:

- narratives calling into question universal values and attacking the rights of certain groups of people, including in particular women and LGBTQI + people (Kuhar and Paternotte, 2017, p. 5; Forti, 2024, p. 30);
- narratives denying progress and change regarding equality between women and men, gender as social construct, physical autonomy of women and people belonging to gender minorities (Forti, 2024, p. 30);
- narratives claiming that there is a “natural” order in which men must dominate women (Forti, 2024);
- narratives that claim that gender is only or mainly determined by “biological sex” and that gender identity is a false construct (Kuhar and Paternotte, 2017, p. 5);
- narratives that claim that recognition of trans people's rights undermines “natural” or traditional gender roles or God's creation (Kuhar and Paternotte, 2017, p. 8).

The focus of the analysis is on texts published in the national mainstream print media and online media over the last ten years (January 1, 2015 to January 1, 2025).

Media analysis seeks to answer the following research questions:

- How extensively was anti-gender rhetoric present in the Estonian national print media and online media from 1 January 2015 to 1 January 2025?
- What is the anti-gender rhetoric like in the Estonian national print media and online media during the period from 1 January 2015 to 1 January 2025? What kind of arguments and methods of argumentation are being used? Linked to which topics does anti-gender rhetoric appear in media texts?
- According to academic and gray literature, what advocacy strategies have been effective in confronting anti-gender campaigns?

According to the results of the analysis, anti-gender rhetoric is not widespread in Estonian media. In the sample 68 articles were found that included anti-gender rhetoric and were authored by a relatively small group of people. Anti-gender rhetoric spreads first and foremost in the channels of Postimees.

Trans rights related debates in the United States and the United Kingdom, including those in which one side is stirring a linguistic, conceptual, ideological or similar divide between the parties to the dispute, have reached the Estonian media through authors who are not supportive of trans people. Among these authors it is common to misuse the basic terminology or to prefer the obsolete terms.

In articles using anti-gender rhetoric, it is common for causal links to be seen between phenomena and events for which there is no relevant evidence-based data, or which are not even

considered worthy of research. It is claimed, for example, that the appeal of a larger number of trans youth to institutions providing trans-specific health care services is caused by the proliferation of academic gender studies, as it is claimed to be a movement recruiting new members.

One technique that is also being employed in relation to the issue of trans healthcare is the inversion of real-life facts. It has been asserted that healthcare institutions established with the objective of providing support for gender transition have accumulated a significant degree of influence that should now be reduced or reversed. Despite the existence of academic and grey literature that attests to the difficulties experienced by transgender individuals in numerous countries when attempting to access trans-specific healthcare, including protracted waiting periods and the imposition of additional restrictions on access to healthcare for trans individuals under the age of majority, the anti-gender rhetoric suggests an alternative reality.

Notwithstanding the prevalence of misinformation and conceptual confusion surrounding fundamental principles within the discourse of anti-gender rhetoric in the Estonian media, the authors of these articles frequently assert their credentials as knowledgeable individuals, at times even presenting themselves as scientific experts. This practice is intended to engender a sense of confidence in the reader's ability to trust the author's understanding of the subject matter.

The authors who employ anti-gender rhetoric suggest that they are the proponents of freedom. Those who advocate for the rights of women and LGBTQI+ people are frequently subjected to stigmatisation, being labelled as criminal or malicious. The impact of gender studies and LGBTQI+ rights is equated in these articles with the greatest evil or crimes known in history. In articles that employ anti-gender rhetoric, intimidation is frequently directed towards parents or readers who prioritise the well-being and education of children.

As noted in the academic literature, while anti-gender campaigns have been the subject of extensive study, reactions to them have not been the focus of analysis. Consequently, it remains uncertain which strategies are most effective in confronting anti-gender campaigns.

Sissejuhatus

Meediaanalüüsi eesmärk on analüüsida soovastast (ing k *anti-gender*) retoorikat ehk kõnepruuki Eesti meedias. Soovastane retoorikat uuritakse eelkõige seoses teemadega, mis puudutavad transinimesi ja nende õigusi.

Analüüsi fookuses on üleriigilises peavoolu trükimeedias ja online meedias viimasel kümnel aastal (1. jaanuar 2015 kuni 1. jaanuar 2025) ilmunud tekstid. Sellesse ajaperioodi jäävad näiteks sellised sündmused, nagu abieluvõrdsuse debatt Eestis, MeToo massliikumise algus 2017. aastal (esimene kord kasutati mõistet aastaid varem, st 2006), Donald Trumpi esimene ametiaeg USA presidendina (2017-2021), tema presidendikampaania teiseks ametiajaks (2024).

Tekstid leiti meediaseire platvormi Station poolt Eesti Transinimeste Ühingule koostatud monitooringu andmebaasist (detailsem metoodika, sh otsisõnade kirjeldus vt all).

Uurimisküsimused

Meediaanalüüs otsis vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kui ulatuslikult ilmus 1.01.2015 kuni 1.01.2025 soovastast retoorikat Eesti üleriigilises trükimeedias ja online meedias?
2. Milline on soovastane retoorika Eesti üleriigilises trükimeedias ja online meedias perioodil 1.01.2015 kuni 1.01.2025? Sh, milliseid argumente ja argumenteerimise viise kasutatakse ning milliste teemadega seoses soovastane retoorika meediatekstides esineb?
3. Millised huvikaitse lähenemised on teadus- ja hallkirjanduse järgi olnud tulemuslikud, et astuda vastu soovastast retoorikat kasutavatele kampaaniatele?

Stationi monitooringu andmebaasi analüüsimisel otsiti vastuseid ka järgmistele alaküsimustele:

- Millistes väljaannetes soovastast retoorikat sagedamini ilmub?
- Millistel perioodidel uuritava kümne aasta jooksul ilmus soovastast retoorikat meedias sagedamini? Milliste sotsiaal-poliitiliste sündmustega seoses intensiivistub teatud perioodidel soovastase retoorika ilmumine meedias?
- Kes on soovastast retoorikat kasutavate tekstide autorid? Kas soovastane retoorika ilmub väikse grupi autorite tekstides või on see laia autorite ringi hõlmav nähtus?

Kuidas defineerida soovastast retoorikat

Teaduskirjanduses leidub soovastase retoorika määratlemiseks ja liigitamiseks erinevaid lähenemisi. Soovastase retoorika uurimine teadlaste poolt on intensiivistunud alates 2015.

aastast – iga aastaga ilmub üha enam eelretsenseeritud artikleid, mis analüüsivad soovastaseid narratiive ja neid kasutavaid gruppe.

Käesolevas analüüsis mõistetakse soovastast retoorikat järgmiste iseloomulike omaduste kaudu:

- narratiivid, mis seavad kahtluse alla üldkehtivad väärtused ja ründavad teatud inimgruppide, sh eelkõige naiste ja LGBTQI+ inimeste õigusi (Kuhar ja Paternotte, 2017, lk 5; Forti, 2024, lk 30);
- narratiivid, mis eitavad progressi ja muutusi, mis puudutab naiste ja meeste vahelist võrdsust, sugu kui sotsiaalselt konstruktsiooni, naiste ja soovähemustesse kuuluvate inimeste kehalist autonoomiat (Forti, 2024, lk 30);
- narratiivid, mis väidavad, et on olemas „loomulik“ või „looduslik“ kord, milles mehed peavadki naiste üle domineerima (Forti, 2024);
- narratiivid, mis väidavad, et soo määrab ainult või peamiselt nn bioloogiline sugu ning sooline identiteet on ebatõene konstruktsioon (Kuhar ja Paternotte, 2017, lk 5);
- narratiivid, mis sedastavad, et transinimeste õiguste tunnustamine õhnestab „loomulikke“ või traditsioonilisi soorolle või Jumala loodut (Kuhar ja Paternotte, 2017, lk 8).

Kuivõrd soovastast retoorikat on Euroopa viimasel kümnendil ulatuslikult uuritud, on selle fenomeni mõtestamisel kasutatud erinevaid teoreetilisi mõisteid ning keelelisi kujundeid. Näiteks, illustreerimaks, kuidas kasutavad konservatiivsed parempoolsed liikumised sugu, on kasutatud kujundit „sümboolne sidusaine“ (ing k *symbolic glue*) ehk soo mõiste abil seotakse kokku erinevad poliitilised püüdlused ja positsioonid (nt antiliberaalne, antikommunistlik, antifeministlik jne) ning argumendid (Kováts & Põim, 2015).

Selgitamaks asjaolu, et soovastast retoorikat levitavate autorite ja gruppide poolt sagedasti kasutatav mõiste „sooideoloogia“ (ing k *gender ideology*) on selgepiirilise ja konkreetse sisuga, kasutatakse selle kohta kategooriat „tühi tähistaja“ (Mayer ja Sauer, 2017). „Sooideoloogia“ mõistet kasutavad soovastased grupid selleks, et tuua ühe termini alla erinevad probleemid ja poliitilised püüdlused. „Sooideoloogia“ mõistet kasutatakse ka selleks, et luua sarnasuste või seoste ahelad erisisuliste seisukohtade vahel, nagu abordivastatus, LGBTQI+ õiguste vastatus, antifeministlikkus jne (Kuhar ja Smrdelj, 2024). Seda mõistet ei tohiks tähenduse osas võrdsustada mõistega „soouuringud“ (Kuhar ja Paternotte, 2017).

Soovastast retoorikat iseloomustab ka see, et erinevate diskursiivsete võtete abil püütakse lugejas õhutada eksistentsiaalse ohu (st oht kultuuri ja sootsiumi püsimisele) tunnet.

Metoodika

Analüüsi läbiviimiseks kasutati erinevaid metoodikaid. Esiteks loeti analüüsi teoreetilise raamistiku loomiseks viimase 15 aasta teaduskirjandust, mis uurib soovastaseid gruppe ja retoorikat Euroopa riikides. Teaduskirjandusest otsiti eelkõige vastust küsimusele, kuidas on soovastast retoorikat defineeritud ja mõtestatud. Samuti seda, milliste sõnade abil soovastast retoorikat kasutavad autorid sagedamini oma argumente esitavad.

Teaduskirjandusest, aga ka hallkirjandusest otsiti vastust kolmandale uurimisküsimusele: millised huvikaitse lähenemised on teadus- ja hallkirjanduse järgi olnud tulemuslikud, et astuda vastu soovastast retoorikat kasutavatele kampaaniatele?

Kolmandale uurimisküsimusele vastamiseks teostati EBSCO Host andmebaasis otsingud otsisõnadega:

„addressing anti-gender“ otsing andis tulemuseks 10 kirjet, neist 4 relevantset.

„challenge anti-gender“ otsing andis tulemuseks 54 kirjet, neist 11 relevantset.

Otsingu kriteeriumid: ajaperiood - viimased 10 aastat ehk 2015-2025, peer reviewed.

Hallkirjandust otsiti ka otsingumootoriga Google.

Teise sammuna telliti Balti Meediamonitooringu Grupilt meediamonitooring järgmiste märksõnadega:

Koondnimetuse „Eesti Transinimeste Ühing“ all:

"eesti transinimeste ühing*" | "Transinimeste Ühing*" | (Эстон* NEAR/10 "объединени* трансгендерных людей" | "Обществ* трансгендерных людей")

Koondnimetuse „Trans-liikumine“ all:

sooideoloog* | soosegadus* | soodusfooria* | "sooline ülemine*" | "trans-liikumi*" | transliikumi* | transideoloog* | transseksuaal* | transsooli* | transfoob* | soovahet* | soomuut* | трансфоб* | трансгендер* | транссексуал* | "измен* пола" | "измен* пол" | "смен* пола" | "гендерн* идеолог*" | "гендерн* путаниц*" | "гендерн* дисфори*" | "гендерн* переход*" | "транс-движени*" -hiire* -hiirte* -мыши -мышей

Stationi monitooringu tekstidest moodustus andmebaas **8927** terviktekstiga, v.a Mürileht, Õhtuleht ja diktor.geenius.ee, edasi.org, terviseuudised.ee, mille kohta on andmebaasis vaid metaandmed (autor, pealkiri, ilmumisaeg ja -koht), st artikli terviktekst ei ole ligipääsetav.

Stationi monitooringu andmebaasis teostati kitsendavad otsingud järgmiste parameetritega:

Ajaperiood: 1.01.2015 kuni 1.01.2025

Meediatüübid: üleriigilised ajalehed ja online meedia

Keel: eesti keel

Otsisõnad: „bioloogiline sugu“, „bioloogilise soo“, „ideoloogia“ ja „sooteooria“.

Otsisõnadeks olid valitud sõnad, mis teaduskirjanduse järgi iseloomustavad soovastast retoorikat. Eesmärk oli leida üles tekstid, mis kasutavad soovastast retoorikat. See tähendab, et nende otsingute tulemusel moodustus tekstide valim, mille hulgas võib olla rohkem negatiivse tonaalsusega tekste.

Neli otsingut andsid järgmised tulemused: bioloogiline sugu – 282, bioloogilise soo – 309, ideoloogia – 174, sooteooria (leiab ka „soo teooria“) – 8 meediateksti. Tulemused sisaldasid kordusi, st sama artikkel, mis ilmus nii trükimeedias kui ka online meedias või teatud juhtudel mitmes online meediakanalis, on tulemustes mitme eraldi kirjena.

Järgmisena moodustati nelja otsingu tulemuste pinnalt kodeeritavate tekstide valim. Valimist jäeti välja tekstid, mis küll mainisid otsisõna, kuid analüüsi mittepuutuva teema kontekstis. Näiteks järgmises tekstilõigus: “inimese *bioloogiline* sugu võib mõjutada stressiga toimetulekut”, mainitakse küll bioloogilist sugu, kuid see ei seostu ühegi teemaga, mis iseloomustab soovastast retoorikat. Valimist jäid välja ka pilavad või huumorinurgas ilmunud tekstid.

Valimisse arvatud **287** artiklit kodeeriti tonaalsuse osas: positiivne, negatiivne ning neutraalne. Kui artikkel oli ilmunud nii online meedias kui ka paberil, siis loeti see üheks kirjeks ning kodeeriti vaid korra.

Lisaks tonaalsuse koodile anti meediatekstidele silt teema kohta: „sooideoloogia“ (st kokkuleppeline kood artiklitele, mis sisaldasid soovastast retoorikat), „USA“, „Briti ühiskond ja selle teemad“, „sensatsioon“ (lugu on tehtud nt faktist, et kuulus inimene on alustanud soolist üleminekut või artiklil on nn klikipüügipealkiri), „sport“, „kultuur“ (hõlmab filmikunsti, teatri ja kujutava kunsti kõrval ka kirjandust) ning „teadus või kommentaar“ (hõlmab teadlase või spetsialisti selgitusi või kommentaare teatud nähtustele).

„Sooideoloogia“ koodiga tekstid ehk soovastane retoorika sai olla vaid negatiivse tonaalsusega. Kui valimisse sattus tekste, milles leidis küll soovastaseid narratiive, kuid selleks, et neid kriitiliselt lugejale selgitada (nt teadlaste kommentaarid), sai tekst üldjuhul neutraalse tonaalsuse koodi ning teema osas sildi „teadus või kommentaar“, „sooideoloogia“ silti ei lisatud. Selline kodeerimise viis võimaldas analüüsida soovastast retoorikat ka kvantitatiivselt ilma et tulemusi mõjutaks teadlaste neutraalne kommentaar vms.

Kodeeritud tekste analüüsiti nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt. Balti Meediamonitooringu Grupi analüütikud koostasid kodeeritud tekstide valimi pinnalt joonised, mida kasutatakse siinses raportis.

Diskursuse analüüsi jaoks moodustati valim tekstidest, mille tonaalsus oli kodeerimise käigus määratud negatiivsena ning mille temaatiline kood oli määratud “sooideoloogia” ehk soovastane retoorika. Valimisse kuulus **68** artiklit, mille terviktekstide analüüsimisel peeti silmas järgmisi küsimusi:

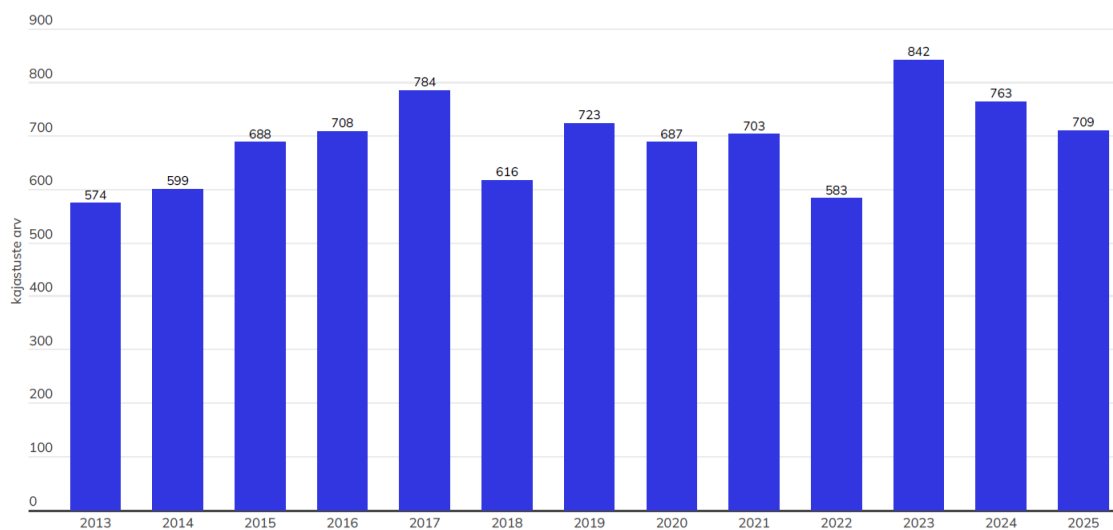
- Millised teemad ja argumenteerimisvõtted esinevad soovastast retoorikat kasutavates artiklites?
- Kuidas kajastatakse soovastast retoorikat kasutavates artiklites transinimesi ja transinimestega seotud teemasid (nt sooline üleminek, transtervishoid vms)?

Tekste uuriti kriitilise diskursuse analüüsi meetodil (Wodak ja Meyer, 2009).

Tulemused

Stationi monitooringu andmebaas näitab, et transinimestega seotud teemad on Eestis meedias alates 2013. aastast laialt kajastatud. Järgnev joonis näitab transinimeste teemaliste kajastuste dünaamikat alates 2013. aastast. Dünaamikas ei leidu suuri hüppeid üles või alla, v.a 2018., 2022. ja 2023. aasta.

KAJASTUSDÜNAAMIKA AASTATE LÕIKES

station INSIGHT

Joonis 1

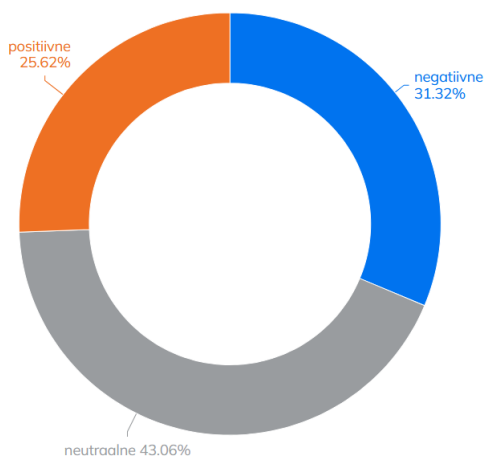
Meediatekstidest jääb silma see, et transinimestele ja soolisele üleminekule (tavaliselt aegunud terminiga soovahetus) viidatakse osades artiklites ka n-ö möödaminnes, st artikkel on muul teemal, aga autor või intervjuueeritav mainib transinimeste teemat näitena vms (nt Taavi Minniku intervjuu Mark Soloniniga, epl.delfi.ee, 3.09.2020). Transinimeste mainimisel esineb ironilist tooni, st seda peetakse mitteoluliseks teemaks, mida meedia liiga palju kajastab.

Tonaalsus

Artiklid kodeeriti toonaalsuse järgi: positiivne, neutraalne või negatiivne.

Positiivsena kodeeritud artiklid on üldjuhul kirjutatud LGBTQI+ inimeste huvikaitseühenduste töötajate või teadlaste poolt. Positiivsena kodeeriti ka lood, mille keskmes on Eestis elav transinimene, kes jutustab ajakirjanikule oma lugu ja kogemusi transinimesena. Üldjuhul sellistes artiklites puudub hukkamõist või negatiivne hinnang transteemale.

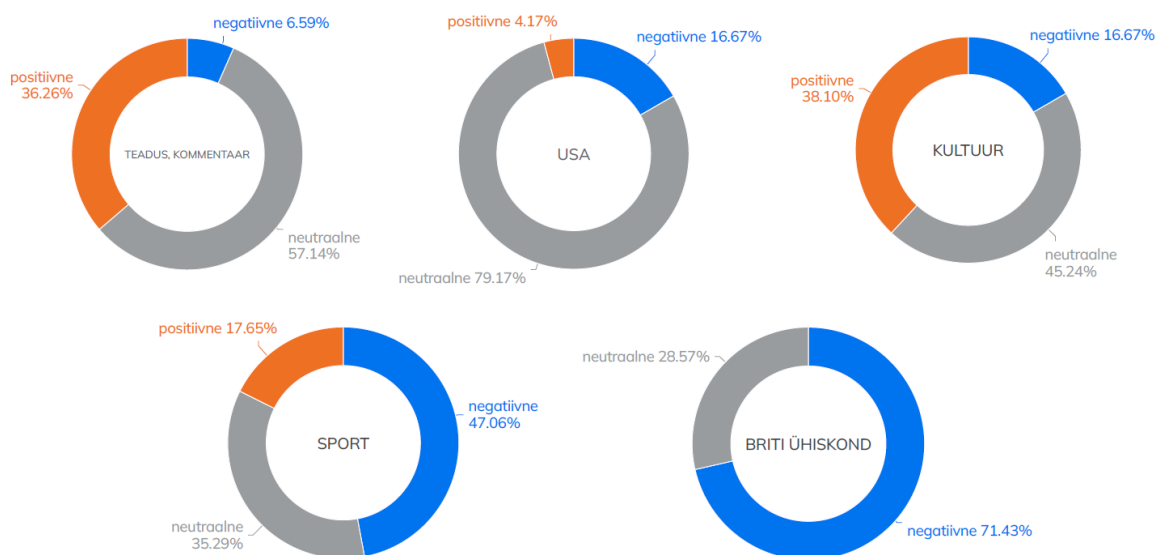
Ka sensatsioonihõngulised kuulsuste kohta ilmunud artiklid on üldjuhul positiivsed, st neis puudub autori negatiivne hinnang transinimesele ning transinimene ise saab sõna. Sellistes lugudes on sensatsiooniline artikli põhiteema – st uudislugu tehakse sellest, et kuulus inimene tuleb transinimesena nn kapist välja, alustab soolist üleminekut vms. Erinevate toonaalsuste osakaalu valimis näitab joonis 2.

Joonis 2.

Kodeeritud artiklite valimis uuriti, milline on eri teemade (määrati kodeerimisel) tonaalsus. Valdavalt negatiivne on kajastus Ühendkuningriigi ja selle ühiskonnaga seotud teemadel. Selle põhjuseks on eeldatavasti mitmeid aastaid Briti meedias kestnud avalikud debadid transinimeste õiguste teemal. Debatte iseloomustab teravus, ründed transinimeste vastu, kõrge polariseeritus. Ka spordi teemal on artiklite seas pea pool negatiivse tonaalsusega. Kõige positiivsemad on kultuuri teema ja artiklid, mille sisuks on teadlase või spetsialisti kommentaar. Nendel teemadel on suur ka neutraalse tonaalsusega tekstide osakaal (vastavalt 45,2% ja 57,1%). Mõnevõrra üllatuslik on see, et USA-ga seotud teemadel on artiklid valdavalt neutraalsed (79,1%). Teemade ja tonaalsuse ristanalüüsi väljendab järgmine joonis.

MEEDIAKAJASTUSTE TONAALSUSE OSAKAALUD TEEMADE LÕIKES

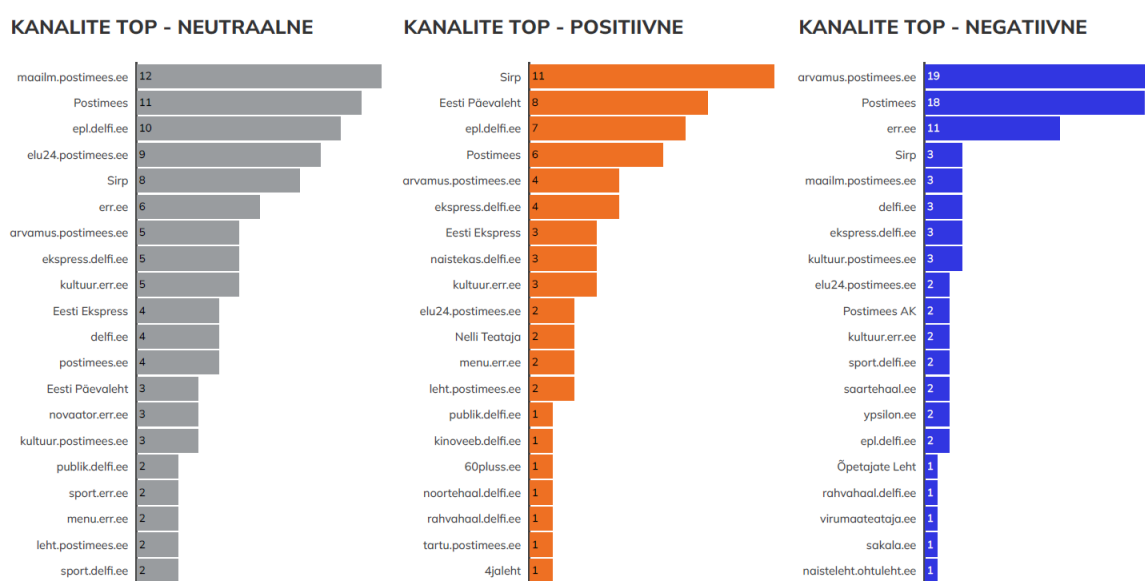
station INSIGHT

Joonis 3.

Kanalid

Kõige positiivsem on kajastus Sirbis, EPL-is ja epl.delfi.ee-s. Postimees ja selle online kanalid jäävad silma nii negatiivse kui ka neutraalse kajastusega. Postimehe kanalid jäävad silma ka sellega, et need kajastavad transinimeste teemasid enam kui teised. Postimees, mis jääb valimis silma suurima arvu soovastast retoorikat sisaldavate artiklite üllitajana, on lisaks andnud välja raamatuid, mis on kriitilised nn poliitkorrektsuse, transinimeste õiguste jms teemade suhtes (nt Michael Knowles, „Suletud suud. Kontrollitud sõnad, kontrollitud mõtted“, Postimehe Kirjastus, 2022). Eraldi rubriigi valimis moodustavadki selliste raamatute arvustused või tutvustused. Arvustuste seas on ka kriitilist lähenemist, mis seab nii raamatu sisu kui ka tõlkevasteid küsimuse alla (nt Leho Lamus, Poliitilise ülemvõimu saavutamine kultuurivõitlusega, kultuur.postimees.ee, 22.06.2023).

Mõnevõrra üllatuslik on, et negatiivsete kajastuste kanalite top kolmandal kohal on err.ee.

station INSIGHT

Joonis 4.

Diskursuse analüüs kinnitas, et Eesti Rahvusringhääling ei ole transinimeste teemal neutraalne. Markantsemad soovastase retoorika näited err.ee portaalist on nt 04.07.2021 Merili Naela autorlusega tekst, milles leidub sisulise kommentaarita Mart Helme kõne, milles leidub edaspidi siinses raportis viidatud lõik laste ja transteemal.

Alljärgnevas uudisloos antakse Berliini linnavalitsuse vähemuste tundliku sõnavarale selge negatiivne hinnang.

1. Berliini linnavalitsus saatis oma personalile juhised, kuidas peaks hakkama nimetama mitmesuguseid vähemusi. Püüde juurutada "erinevuste-tundlikku sõnavara" on pärvinud kriitikat kui liikumine orwelliku maailma poole. Linnavalitsuse koostatud 44-leheküljelises bukletis soovitatakse näiteks sõna "välismaalased" asemel hakata kasutama "Saksa kodakondsuseta isikud" või illegaalsete immigrandide kohta "dokumenteerimata migrandid", kirjutab ajaleht The Times. Oponendid on sellist algatust kirjeldanud liikumist lapsehoidjariigi poole, mõned võrdlevad seda isegi George Orwelli teostes kirjeldatava maailmaga.

Mait Ots, Berliini linnavalitsus tahab vähemuste kirjeldamiseks uusi sõnu, err.ee, 25.09.2020.

Err.ee on ka mõnes teises uudisloos, mis pealtnäha tutvustab teise riigi arenguid teatud teemal, kaldunud soovastasesse retoorikasse. Näiteks järgmises viidatud artiklis (tõlkelugu The Telegraphi ainetel), milles sensatsioonilise pealkirja „Starmer lubab keelata sooideoloogia õpetamise koolides“ all kirjutatakse läbisegi erinevatel teemadel, sealjuures on esil just soovastased argumendid ning fakte on esitatud tendentslikult.

Artikli lähemal lugemisel selgub, et Starmer on siiski avaldanud pehmemat arvamust: "Ma arvan, et see on konsultatsioonis, seega pole veel tulemust, kuid ma ei usu, et peaksime õpetama sooideoloogiat koolides." See võib tähendada, et „sooideoloogia“ keelamise lubadus on err.ee autori lisatud. Artikkel mainib ka Ühendkuningriigi „Suhete, seksuaalhariduse ja tervisehariduse juhendit“ (RSHE), mille muudatused puudutavad artikli sõnul soolisusse puutuva õpetamist koolides, tegemist on aga juhendiga, mis oma olemuselt on soovituslik, ometi kasutab artikli autor taas sõna „keelama“.

Artikli teises pooles toob autor sisse konversiooniravi keelamise teema, mida kommenteerib dr Cass, kelle vaated transtervishoiule on tekitanud Ühendkuningriigis palju poleemikat ning kelle raportit on kritiseerinud nii teadlased kui ka transinimeste huvikaitseorganisatsioonid. Kolmanda teemana figureerib lühikeses artiklis veel ka soo tunnustamise protsess ja selle võimalik lihtsustamine ning neljandaks võetakse jutuks ka nn naiste turvalisus ja transinimeste pääs soolistatud avalikesse ruumidesse. Artikkel on segane, kohalikule Briti ajakirjanduse debattidest mitteteadlikule lugejale arvatavasti arusaamatu, hüpleva mõttega, samuti on tõlge välisallikast madala kvaliteediga.

2. Eile õhtul ilmnes, et Dr Hilary Cass on väljendanud muret trans-inklusiivse konversiooniteraapia keelustamise osas – midagi, mida Tööpartei lubaks, kui nad valituks osutuvad.

Cassi murranguline ülevaade leidis, et lapsed, kes arvavad, et nad on transsoolised, ei tohiks kiirustada raviga, mida nad võivad hiljem kahetseda. "Mulle on täiesti arusaamatu, kuidas seda keeldu seadusandlikult ellu viia, sest see puudutab kavatsust – see on seotud sellega, kas sa kavatsed muuta kellegi sooidentiteeti."

"Ma arvan, et arstid on tõesti mures, kui neil on vestlusi noore inimesega ja nad muudavad oma sooidentiteeti, siis võiks neid süüdistada konversioonis," lausus ta.

Taavi Tamula (märgitud artikli toimetajaks), Starmer lubab keelata sooideoloogia õpetamise koolides, err.ee, 25.06.2024.

Eesti meedias laiemalt on palju juttu kirjanik J.K. Rowlingu transinimeste vastastest sõnavõttudest. Mõned artiklid liigituvad soovastaseks retoorikaks, sest artiklis saavad sõna vaid Rowling ja tema pooldajad. Näiteks Karl Kivili kajastus err.ee-s:

3. Šotimaa võimupartei Šoti Rahvuspartei (SNP) tunnistas juba varem, et kui Rowling peaks edaspidi rikkuma vihakõne seadust, siis ta võib sattuda tulevikus kriminaaluurimise alla. Sunak aga avaldas nüüd Rowlingule toetust.

Sunaki sõnul ei tohiks inimesi bioloogiliste faktide esitamise eest kriminaliseerida. "Me usume selles riigis sõnavabadusse ja konservatiivid kaitsevad seda alati," rääkis Sunak.

Esmaspäeval tegi Rowling mitu postitust, milles pilkas taas tuntud transnaisi. Nende transnaiste hulgas oli ka uudisteankur India Willoughby, kellega Rowling on ka varem riidu läinud. Rowling kirjutas siis, et need inimesed pole naised, vaid mehed.

Karl Kivil, Sunak lubas soolise identiteediga seotud vaidlustes kaitsta sõnavabadust, err.ee, 02.04.2024.

Mõistekasutusest soovastastes tekstides

LGBTQI+ inimeste ja teadlaste hulgas kasutusel olevate mõistete kõrval ning sageli nende asemel on soovastastes tekstides aegunud ja pejoratiivsed mõisted, nagu „transseksuaal“ pro „transsooline“, „soovahetus“ ja „soomuutmine“ pro „sooline üleminek“, „homopropaganda“ pro „LGBTQI+ õigustest teavitus“. Transsoolisuse või identiteedi asemel kasutatakse „soosegadus“, „soodüsfooria“.

Sooteooria mõiste kõrval kasutavad soovastased autorid ka „sooidentiteedi teooria“ ja „transsoolisuse ideoloogia“ ning „transseksualismi ideoloogia“, mis ei ole teadlaste ja spetsialistide kõnepruugis levinud termin. On ka artikleid, milles väidetakse, et transsoolisus ise ongi ideoloogia.

Uued keelendid või keelereeglid on üks teemadest, millega seoses soovastast retoorikat kasutavad autorid LGBTQI+ õiguste pooldajaid ründavad. Uued keelendid tekitavad autorites vastuseisu, võõristust ja meelepaha.

Milline on soovastane retoorika Eesti meedias?

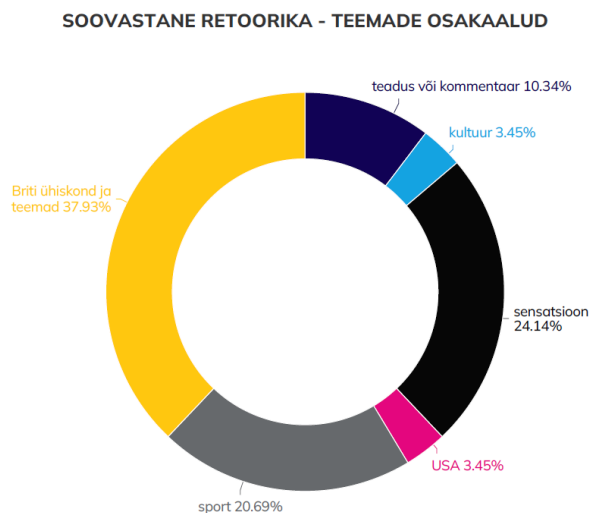
Üldiselt iseloomustab soovastast retoorikat sisaldavaid tekste nn pooltoonide puudumine ja grotesksed hirmutamiskiivid (nt väide, et mittebinaarsete inimeste tunnustamine on võrdne kommunismi kuritegudega jms). Soovastast retoorikat sisalduvates artiklites domineerivad argumenteerimisel hirmutamise ja eksitamise võtted. Autorite tekste lugedes jääb mulje, et autor on ärritunud või isegi vihane. Artiklid on lahmivad ning argumenteeritud on esitades läbiseegi elulisi näiteid eri valdkondadest, inimeste lugusid ning valeväiteid (näiteks L. Vahtre, arvamus.postimees.ee, 12.04.2023).

Esineb ka üksikuid artikleid teiste stiilivõtetega. Näiteks Mihkel Kunnus on parodeerinud Laurie Pennie raamatu „Seksuaalrevolutsioon“ (Rahva Raamat, 2022) sisu ning eesti keelde tõlkija ja teadlase Redi Koobaku poolt raamatule kirjutatud eessõna. Kunnus kasutab artiklis väljamõeldud tegelaste ja nende omavahelise dialoogi jaoks tsitaate Koobaku eessõnast eesmärgiga naeruvääristada Pennie ja Koobaku kirjutatut (M. Kunnus, Autor pole surnud, aga satiir on koomas, Postimees, 19.08.2023).

Teemade valik, mida soovastase retoorikaga artiklid Eesti meedias kajastavad, ei erine palju rahvusvahelisest teaduskirjandusest teada soovastastest teemadest. Rännaku all on LGBTQI+ inimeste võrdsed õigused, sh abieluõigus, transsooliste inimeste õigused seoses soolise tunnustamise ja meditsiinilise üleminekuga, kitsamalt ka transinimeste õigused avalikes riietusruumides ja tualettides (kahte viimast teemat on avatud vaid seoses USA ja Ühendkuningriigiga) ning tippspordis. Nähtuste hulgas, mida kritiseeritakse, on ka feminism üldiselt, soolise tasakaalu põhimõtte juhtimisel, soo- ja kvääruurijate tegutsemine paljudes ülikoolides üle maailma, uued kaasavad keelendid ja keelereeglid, mis puudutavad seksuaal- ja soovähemusi, samuti nn *woke*-kultuur. Nimetatud teemadest moodustub soovastastes

artiklites üks poliitiline või ideoloogiline leer või liikumine – n-ö vaenlasekuju, mida läbisegi kritiseeritakse, demoniseeritakse või naeruvääristatakse.

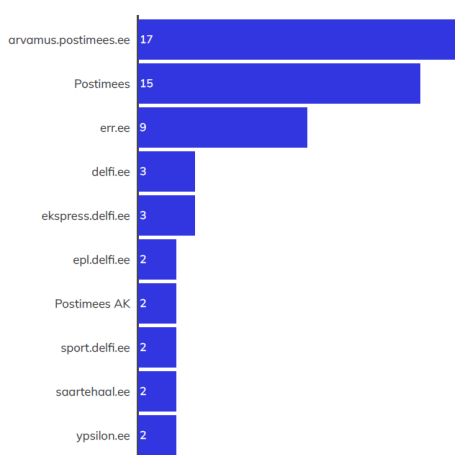
Kõige enam esines valimis, mis oli kodeeritud soovastase retoorikana, Briti ühiskonna teemasid, sellele järgnesid sensatsioon ja sport.

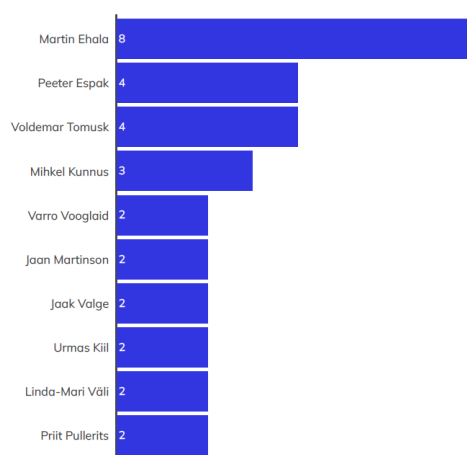
Joonis 5.

Soovastane retoorika, mis ilmub üleühtilises eestikeelses trükimeedias ning online-meedias, on analüüsitud ajaperioodil **levinud väikese arvu autorite tekstides** (vt joonist 5). Siinsesse valimisse ei kuulunud Õhtuleht, mis võib autorite nimekirja muuta, seda enam, et Õhtulehes ilmub transinimeste teemal suhteliselt palju artikleid.

SOOVASTANE RETOORIKA - TOP KANALID

SOOVASTANE RETOORIKA - TOP AUTORID-TOIMETAJAD

Joonis 6.

Soovastase retoorika esitaja kui „mõistuse hääl“

Mitmed autorid presenteerivad ennast oma artiklites kui nn mõistuse häält ehk (reaal)teaduslikel faktidel põhinevat ainuõiget vaatenurka omavat ühiskonna kommenteerijat. Samuti on sage

autoripositsioon, mis justkui paljastaks lugejaskonnale suurt pahe või negatiivset nähtust, mida paljud inimesed ei ole (veel) läbi näinud, mida aga autor aitab lugejale selgitada ning selle eest hoiatada.

Soovastased artiklid on sageli halvasti argumenteeritud, st lisaks valeinformatsioonile argumenteeritakse oma seisukoha kaitseks viisil, mis eirab loogikareegleid. Palju on autoritel teadmatust ja mõistetamatust seoses põhimõistetega – st aetakse segamini mõisted „sooline identiteet“, „sotsiaalne sugu“ ja „bioloogiline sugu“. Levinud on uskumus, et meditsiiniline sooline üleminek tähendab bioloogilise soo muutmist, mida peetakse aga võimatuks või millekski, millesse ei tohiks sekkuda.

Järgmises tekstinäites argumenteerib teadusartiklite viidete abil molekulaarbioloog Siim Pauklin, kelle artikli kõrval ilmus lühike teaduskraadide ja töökogemuse biograafia, mille eesmärk on arvatavasti tekitada lugejas mulje, et autor räägib autoriteetselt teadlase positsioonilt, nagu ei oleks teaduslikult võimalik, et paralleelselt eksisteerivad teineteist välistamata sotsiaalteadustes levinud ja poliitikakujundamisel laialt aktsepteeritud „sotsiaalse soo“ mõiste ning teisalt soolõikes aju-uuringute andmed. Paberlehes ilmunud selgelt soovastaseks retoorikaks liigitatava pealkirjaga „Sotsiaalne nakkus ja soodüsfooria“ artikli juures mainitud aju-uuringute viited puudusid, selle kohta oli märkus, et need on leitavad artikli online versioonist.

Autori põhiteesiks on, et USA andmed üha enamate inimeste LGBTQI+ inimesena identifitseerimise kohta viitavad „sotsiaalsele nakkusele“ ning „pettekujutlustest“ on end eksitada lasknud just naised ja tüdrukud. Pauklin viitab ka ingliskeelsele mõistele *Rapid Onset Gender Dysphoria* (artiklis tõlgitud „kiirekululine soodüsfooria“), mida nt Maailma Transtervishoiu Ühing (WPATH) ei pea meditsiiniliseks kategooriaks. WPATH rõhutab oma 2018. aasta seisukohas, et seda ei ole tunnustanud ükski tervishoiutöötajate erialaühing ning seda ei kasutata haiguste klassifikatsioonides ning kutsub üles kasutama seda mõistet ettevaatlikult.¹ Leonhardt jt (2024) uurisid Rapid Onset Gender Dysphoriat kui hüpoteesi ning leidsid, et selle mõiste kasutamiseks või kõrvale heitmiseks on vaja edasisi teadusuuringuid (Leonhardt jt, 2024).

Alljärgneva tsitaadis on pandud kokku transsoolisena identifitseerivate inimeste arvu kasv ja soolõikes andmetega ajuuuringud. Autori mõte jääb segaseks, aga ta jõuab põhjaneva väiteni, et sugu ei saa pidada sotsiaalseks konstruktsiooniks:

4. Sotsiaalse konstruktsiooni hüpotees ei pea paika [vahepealkiri]

Samuti ei klapi praegune soodüsfooria ja transsoolisuse plahvatuslik kasv, eriti noorte naiste seas, soo- ja seksuaalse orientatsiooni neuroanatomia ja -füsioloogia alaste teadustööde tulemustega. Soolisi erinevusi ajuehituses on neurokognitiivsetes, neuroanatomia ning neurofüsioloogia valdkondades põhjalikult dokumenteeritud. Aju morfomeetria ja neuraalse konnektiivsuse analüüsi põhjal suudavad masinõppe programmid rohkem kui 93- protsendilise täpsusega tuvastada 9-10 aastase lapse soo ja 93-protsendilise täpsusega täiskasvanu soo. **See tähendab, et on tuvastatud soolised erinevused ajuehituses nii anatoomilisel kui ka füsioloogilisel tasemel ehk sugude sotsiaalse konstruktsiooni hüpotees ei pea paika.**

---

¹ WPATH position on “Rapid-Onset Gender Dysphoria (ROGD)”. Arvutivõrgus: https://wpath.org/wp-content/uploads/2024/11/WPATH-Position-on-Rapid-Onset-Gender-Dysphoria_9-4-2018.pdf.

Ühtlasi on leitud, et transsooliste aju anatoomia ning neurofüsioloogia sarnaneb rohkem bioloogilise sooga, mille suunas inimene ennast identifitseerib.
Siim Pauklin, Sotsiaalne nakkus ja soodüsfooria, Postimees, 27.05.2023.

Geograafiast

„Sooideoloogiat“ ja „sooteooriat“ peetakse nn **Lääne** paheks, samas artiklites viidatakse konkreetsetest riikidest ja nende praktikatest eelkõige USAle ja Ühendkuningriigile. Arvatavasti on selle põhjuseks see, et USA ja ÜK meedias on viimastel aastatel ilmunud ulatuslikult soovastaste retoorikat sisalduvaid artikleid ja need on inglise keeles, st neid on hõlpus lugeda ja tõlkida. Ka Venemaa LGBTQI+ inimeste vastu suunatud meetmetest on Eesti meedias juttu, sh soolist üleminekut keelustava seaduse (2023) ja „lastetuspropagandat“ keelava seaduse kontekstis, kuid üldjuhul on need neutraalsed uudislood, esineb ka mõni LGBTQI sõbralik isikulugu, st Venemaal toimuvat LGBTQI+ inimeste ja kodanikeühenduste õiguste piiramist ei tooda soovastast retoorikat kasutavates artiklites erinevalt USA-s ja ÜK-s toimuvast Eestile eeskujuks.

Eeskujuna esineb artiklites selgelt Ungari ja Viktor Orban, kes on piiranud nt LGBTQI+ inimeste või neid esindavate organisatsioonide õigusi. Ungari poliitilist olukorda kommenteeritakse vastupidiselt laialt levinud politoloogide kriitilistele seisukohtadele kiitvalt, st nt riiki peetakse eeskujulikult demokraatlikuks.

5. Ungari pole mitte ainult demokraatia defineerimise lakmuspaberiks, vaid demokraatia klassikalise mõistmise ja praktilise rakendamise eestkõnelejaks, kirjutab Jaak Valge.
Jaak Valge, Ungari demokraatia ja liberaaldemokraatia, Ungari demokraatia ja liberaaldemokraatia, err.ee, 25.08.2022.

Kõrvuti seisukohaga, et „sooideoloogia“ on Läänest pärit pahe, väidavad soovastaste artiklite autorid, et selle levimine on märk Lääne tsivilisatsiooni langusest ja hukust. Järgnevas lõigus refereerib autor USA ajakirjaniku seisukohti ilma endapoolse kommentaari või hinnanguta.

6. Säärase küsimuse esitab ameerika kirjanik ja ajakirjanik Rod Dreher. Üleeuroopalise levikuga ingliskeelses ajakirjas The European Conservative (TEC) ilmunud aramusloos kirjutab ta, et tänavuste suveolümpiamängude avatseremoonia kujutas **endast lääne tsivilisatsiooni huku algust**. Dreheri sõnul oli Pariisi olümpia uvertüür kõige ehtsam **Antikristusele pühendatud vaatemäng**.

[...] TEC-is ilmunud artikli autori Rod Dreheri sõnul oli aga see, mida kogu maailm nägi, homoseksuaalne liiderlikkus ja kristlike väärtuste jalge alla tallamine. “Prantsusmaa eliit on maailmale selgeks teinud, et nad ülistavad homosid, transsoolisi, seksuaalseid liialdusi ja jumalateotust. Pariisi olümpia avamäng oli Antikristusele pühendatud teatrietendus.”

Urmas Kiil, Kas Pariisis Seine'i jõel toimus tsivilisatsiooni enesetapp?, saartehaal.postimees.ee, 12.08.2024.

Lisaks sellele, et soovastaste kirjutistes on „sooideoloogia“ Läänest pärit fenomen, väidetakse ka, et Eestisse on jõudnud teema vastu Eesti või Eestis elavate inimeste tahtmist. Näiteks Varro Vooglaid on väljendanud, et „sooideoloogiat“ surutakse Eestile peale viidatud artiklis täpsustamata, kes seda teeb. Samas artiklis on autoril pikem selgitus, miks ta arvab, et Eesti Vabariik on suurema osa oma iseiseisvusest Euroopa Liidule juba kaotanud, kuid seda teemat ei

seota viidatud artiklis LGBTQI+ inimeste õigustega (siinses ja järgnevates tsitaatides on rõhutus analüüsi autori lisatud):

7. Loomulikult ei ole me Objektiivis rahul, et **Eesti ühiskonnale surutakse peale homo- ja sooideoloogiat, just nagu ka multikultuursuse ideoloogiat, mille juurutamine ähvardab meie ühiskonna aluseks olevaid kultuurilisi mustreid oluliselt ümber kujundada**. Aga väide, nagu näeksime selles ohtu Eesti omariiklusele, on naeruväärset meelevaldne.

Varro Vooglaid, Varro Vooglaid Vootele Päile: mis oleks, kui keskenduks loosungliku hurjutamise asemel sisulisele arutelule?, arvamus.postimees.ee, 28.01.2019.

Transinimesi kirjeldatakse kohati väga negatiivselt. Näiteks järgmises lõigus viidatakse võimalusele, et osad transinimesed tunnevad, et neil on transidentiteet, sest neil on „ideoloogiliselt tekitatud vaimse tervise häire“.

8. Epideemilise soosegaduse olukorras on raske eristada tõelist soodüsfooriat ideoloogiliselt tekitatud vaimse tervise häirest.

Voldemar Tomusk, Soosegadus kui traagiline tegelikkus Segasumma suvilas, arvamus.postimees.ee, 02.05.2024.

Transinimeste õiguste eest seisjaid, soo- ja kvääruurijaid seostatakse **vasakpoolsete, marksistide**, enamlaste revolutsiooniga Venemaal 1917, aga ka **kommunismi** ja kommunismi kuritegudega (vt all pikemalt). Seos vasakpoolse maailmavaatega ei ole iseenesest läbinisti vale, sest uurijate seas on kahtlemata vasakpoolseid, ehkki sellist statistikat ei koguta ning vale oleks väita, et kõik selle distsipliini teadlased on vasakpoolsete vaadetega. Nimetatud seost kirjeldatakse aga naeruvääristades, paisutades ning valeinformatsiooni kasutades.

Järgnev lõik pärineb artiklist, mis seob kokku Karl Marxi, kuritegusid korda saatnud kommunistlikud režiimid ning soouurijad või soolisuse teemasid puudutanud filosoofid.

9. Ainsad, kes maailma muutmise tõsiselt ja enese arvates ka teaduslikult ette võtsid, olid sellesama Karl Marxi vähemalt viiekümnes eri varjundis järgijad. Enamlased Venemaal, Mao Zedongi parteisõdurid Hiinas, Punased Khmeerid Kambodžas ja paljud teised asusid suure mõtleja teaduslikult põhjendatud mõtteid ellu viima. Tulemuseks olid verejõed ja laibamäed, aga see ei vähendanud õpetlaste indu selle ülimalt teaduslikuks peetud õpetuse propageerimisel.

[...] India päritolu kirjandusteadlase ja filosoofi Gayatri Chakravorty Spivaki juhtimisel tehti kaval lüke mida nimetati metodoloogiliseks essentsialismiks. Nõustudes asjaoluga, et suurel hulgal konstruitud identiteetidel materiaalne sisu puudus, lepiti siiski kokku, et rõhumise vastase võitluse jätkamise nimel on vajalik käituda igati selliselt, justkui need identiteedid, näiteks kümned soolisuse identiteedid, on tegelikkuses päriselt olemas.

Esimesena lollitati ära miljonid lapsed ja noored inimesed, kes asusidki kohe sisekaemuse najal otsima oma tõelist identiteeti neile pesumaja nimekirjana pakutud identiteetide valimikust. Mõnel pool nimetatakse seda ideoloogiat sõnaga woke, mis samuti ei viita mitte identiteetide konstrueerimisele, vaid identiteetidele ärkamisele. Väga raske on seda lugu iseloomustada muude sõnadega kui manipuleerimine ja ajupesu.

Rõhutatud identiteedid seoti kõik kenasti ühte puntrasse – sotsiaalne klass, rass, soolisus, puuetega inimesed. Rõhujate poole jäi aga vaid üks grupp – valged heteroseksuaalsed

mehed, kes nagu välja tuli, olid ajaloo vältel kõiki teisi kõikjal ja igal viisil taga kiusanud, rõhunud ja alandanud.

Voldemar Tomusk, Sotsiaalteadlased teel parema maailma poole, arvamus.postimees.ee, 01.02.2024.

Soo- ja kväärurijaid ning LGBTQI+ aktiviste ning nende tegevust sildistatakse ka kui tsensuuri kehtestamist-teostamist, (loodus)teadusliku maailmavaate küsimuse alla seadmist (nt Peeter Espak, err.ee, 30.09.2021) või et nimetatud kujutavad endast sekti (Kolme lapsevanema avalik kiri soosegaduse teemal: kväärideoloogide eesmärk on võtta meilt vanemlikud õigused, ekspress.delfi.ee, 21.04.2024).

Alljärgnevas tsitaadis leidub viiteid nii sellele, et autor peab soouurijaid sektilaadseks liikumiseks (st lause riituse kohta), samuti sellele, et tegemist on liikumisega, mis värbab uusi liikmeid (artiklis tõmmatakse teisel paralleel Nõukogude Liidu pioneeriorganisatsiooniga, mille liikmeks saamisel olla olnud vähem tõsised järelmid). Siin on autor toonud näitena Ühendkuningriigi tervishoiusüsteemi, milles on väidetavalt avastatud ideoloogiline meeletatus, mille tõttu noori värvatakse poliitilisse liikumisse. Sellega seab autor ühtlasi kahtluse alla transsoolisuse kui bioloogilise või loomuliku nähtuse ning vihjab, et inimesi saaks justkui värvata või veenda olema transsooline.

10. Et sooline übermääramine on soolisuse keskne küsimus, siis saab seda vaadata kui **riitust, mille läbimisega inimene oma lojaalsust liikumisele** kinnitab, kirjutab filosoof Voldemar Tomusk.

[...] Kahjuks on aga sooline übermääramine see, ma julgen siiski öelda - riitus, kus hinduistliku taustaga marksistist ameerika kirjandusteadlase Gyatri C. Spivaki poolt loodud identiteedidoktriin kohtub materiaalse tegelikkusega. Spivaki teene oli see, et ta mõtestas identiteediküsimused ümber selliselt, et saadud teoreetilise kompoti abil suudeti täita vasakintellektuaalide vajadus uue revolutsioonilise doktriini ja sotsiaalse liikumise järele, mis oli tekkinud nõukogude kommunismi kokkukukkumisega.

Mis juhtus aga Suurbritannias ning mida Tavistocki GIDSi juhtum näitab on see, kuidas terviseenus, mis oli esialgselt mõeldud soolises segaduses laste ja noorte inimeste abistamiseks, võttis üsna **pea ideoloogiliselt meeletatud tervishoiujuhtide ja aktivistide eestvedamisel oma missiooniks liikmete värbamise uude poliitilisse liikumisse**. Dr Cassi aruanne kirjeldab äärmise vaoshoitusega selle mõju nii briti lastele ja noorukitele kui ka tervishoiusüsteemile.

Volder Tomusk, Soosegadus kui traagiline tegelikkus Segasumma suvilas, arvamus.postimees.ee, 02.05.2024.

Samuti väidavad osad soovastast retoorikat kasutavad autorid, et soo- ja kväärurijatega ei ole võimalik astuda arutellu. Alljärgnevas tsitaadis kasutatakse kirikuvande kujundit.

11. Süüdistus bioloogilises determinismis ei tähenda enamasti debati avamist, vaid **kirikuvande alla panemise ilmalikku analoogi**.

Mihkel Kunnus, Ateism ja ilmalikkus? Inimene, see käib sul üle jõu!, arvamus.postimees.ee, 26.04.2021

Soovastases retoorikas on erilisel kohal **bioloogia** ning reaalteadlaste teadmised soost. Kriitika all on sotsiaalteadustes levinud sotsiaalse konstrueerituse mõiste, mis hõlmab ka sugu. Soovastase retooriga artiklites vastandub soouuringutele ja LGBTQI+ õigustele nn loomulik või

normaalne maailmakord. Ehala kasutab nt väljendit „normaalsuse taaskehtestamine“ (Postimees, 7.06.2024), et avada soovitud eesmärki.

Soouurijate kõrval rünnatakse bioloogilise maailmavaate ohtu seadmise eest ka transinimesi. Järgnevas tsitaadis hoiatab autor, et bioloogilise soo „tühistamine“ viib inimkonna hukkumiseni ning võrdleb seda Pol Poti kuritegudega.

12. Püüdlus bioloogiline sugu tühistada kui viis inimene bioloogilisest reaalsusest vabastada toob samuti kaasa inimkonna hukkumise. Oma radikaalsuses ei jää viimane aga alla ka kõige vasakradikaalsematele programmidele, nagu näiteks see, mida püüdis Pol Pot möödunud sajandi 70. aastatel Kambodžas ellu viia.

Voldemar Tomusk, Püüdlus bioloogiline sugu tühistada ei jää alla Pol Poti programmile, arvamus.postimees.ee, 26.04.2023

Valeinformatsioon või faktide ebaõige esitamine

Valeinformatsioon või faktide ebaõige esitamine on soovastaste autorite artiklites levinud. Näiteks võetakse mõnes teises riigis aset leinud sündmus, algatus või publikatsioon, milles leidub argumente või kriitikat nt LGBTQI+ õiguste suunal ning tõlgendatakse seda must-valgelt. Järgmises tekstinäites on M. Ehala võtnud Postimehe lugeja jaoks dr Cassi analüüsiraporti kokku tendentslikult ja ekslikult. Ehkki dr Cassi raport oli tõepoolest kriitiline, sh alaealistele pakutava transtervishoiu juurdepääsu ja eriti puberteeti edasilükkava ravi teadusliku põhjendatuse küsimuses, ei saa raportist lugeda välja, et transnoortele vaimse tervise toetusena transtervishoiuteenuste osutamine on „ilma igasuguse teadusliku aluseta“, seda aga väidetakse järgmises lõigus:

13. Valitsuse samm on motiveeritud kevadel avalikustatud dr Hilary Cassi soovahetuse küsimustele pühendatud aruandest. Aruande **põhjäreldus** on, et laste ja noorte bioloogilise soo kahtluse alla seadmine ning soovahetuse soovitamine lahendusena vaimse tervise probleemidele on **ilma igasuguse teadusliku aluseta**.

Martin Ehala, Kväärpedagoogika kahjulikkus hakkab pärale jõudma, Postimees, 7.06.2024

Eraldi teema ongi dr Cassi ja tema uurimisgrupi koostatud raportite ning selle mõju tutvustamine Eestis. Soovastaste artiklites omistatakse dr Cassi „raportile“ ülisuurt mõju, nagu oleks selles täiesti uus teadmine ning toimuks paradigma muutus transtervishoiu küsimuses. Näiteks järgmises lõigus:

14. Sugu on bioloogiline fakt, mida pärast Cassi aruannet julgetakse taas rõhutada.

Martin Ehala, Üks soosegaduse põhjuseid on äraspidine hoolivus, arvamus.postimees.ee, 03.05.2024.

Artikleid iseloomustab see, et rääkimata jäetakse ÜK-s juba raportite ilmumise eel ning järel aset leidnud debatt ning see, et dr Cassi raporteid on ilmumisest saati laialdaselt kritiseeritud nii LGBTQI+ kogukonna aktivistide kui ka arstide ning teadlaste poolt. Dr Cassi raporteid tutvustati Eestis meedias ilmunud soovastaste kirjutatud artiklites ilma pooltoonideta, st nagu oleks neis lõplik teaduslik tõde, mis toob kaasa suure sotsiaalse muutuse. Dr Cassi lõppraport on palju tasakaalukamate järelduste ja soovitustega, kui see, mida loeb raporti kohta Eestis ilmunud soovastaste artiklites.

Dr Cassi raportit on tutvustatud soovastast retoorikat sisalduvates artiklites ekslikult või väänates raporti sisu autori enda mõtete teenistusse. Näiteks järgmises lõigus väidab autor dr Cassile viidates, et alaealiste tüdrukute kokkupuude netipornograafiaga võib olla üks transsoolisuse põhjustest. Doktor Cassi raportis on tõepoolest leheküljel 110 ülevaade alaealiste kokkupuudetest pornograafilise materjaliga ning ka nende uskumustest seoses vägivaldse seksiga. Ülevaade kuulub peatükki „Growing up in 2000s“ (Kasvades üles nullindatel), mille eesmärk on arvatavasti anda taustinfot selle kohta, millised ühiskondlikud nähtused mõjutavad noori, kes on kasvanud nullindatel. Nimetatud lõigus on viited uuringutele ning viide ühele autorile (Nadrowski), kes on soovitanud uurida ka oma soo osas otsingutel olevate noorte puhul nende kokkupuudet pornograafiaga. Samuti soovivad uuringute kommentaatorid (*research commentators*) uurida „netipornograafiat ja soodüsfooriat“. See tähendab, et dr Cassi raportist ei leia mõtet, mis on alljärgneva esimese lõigu lõpus ning teises lõigus. Küll aga teeb sellise järelduse Voldemar Tomusk.

15. Doktor Cass toob välja tõsiasjad, et keskmiselt näeb briti laps pornot esmakordselt 13aastaselt, kuid kümnendik lastest teeb netipornoga tutvust juba 9 aasta vanuselt ning üle veerandi 11. eluaastaks. Veebis nähtu mõjul usub enamuse küsitletud 16-21 aastastest briti noortest, et naistele meeldib vägivaldne seks. Loetelu tegevustest, mida noored mehed ja naised usuvad naistele meelepärased olevat, sisaldab ka otseselt eluohtlikke. **Pole siis üllatav, et paljud lapsed ja noored, eriti just sünnipärased naised, ei soovi sellise täiskasvanute maailmaga oma bioloogilises soorollis ühineda.**

[...] See, mida poliitiline ideoloog tõlgendab kui märki ühiskonna progressist teel uude ja paremasse maailma, **kipub Doktor Cassi aruande valgusel pigem tunduma kui laste ja noorukite, enamuses just tüdrukute ja noorte naiste (mõnelegi ilmselt viimane) appikarje ühiskonnas toimuva vastu ning radikaalne keeldumine elada pornofilmis nähtud maailmas.**

Voldemar Tomusk, Soosegadus kui traagiline tegelikkus Segasumma suvilas, arvamus.postimees.ee, 02.05.2024.

Soovastast retoorikat kasutavates artiklites esineb lausvale, mille kasutamise eesmärk võib olla lugeja hirmutamise või teiste tugevate negatiivsete emotsioonide esile kutsumine. Näiteks järgmises katkes väidetakse, et puberteeti edasilükkav ravi on sama mis keemiline kastreerimine:

16. Tegu oli konveiersüsteemiga, kus ei küsitud küsimusi. Juba mõne visiidi järel kirjutati välja lastele **puberteediblokaatorid (keemilise kastreerimise ravimid)** või vastassuguhormoonid.

Kolme lapsevanema avalik kiri soosegaduse teemal: kväärideoloogide eesmärk on võtta meilt vanemlikud õigused, ekspress.delfi.ee, 21.04.2024.

Valeinformatsiooni abil hirmutamine iseloomustab ka järgmist lõiku, mis käsitleb vaenukuritegusid kriminaliseerivat eelnõu:

17. Äärmusliberalistliku poliitika olemuslikud vead hakkavad lääne heaoluühiskondades üha selgemalt esile tulema ja avalikkus ei võta enam ideoloogilist nügimist kriitikata vastu.

See on põhjus, miks nii meeletult võideldakse populismiga: kui rahvas ei saa aru üllatest eesmärkidest, siis on vaja «valeinfo» lämmatada ning veel rohkem harida ja veel

rohkem nügida. Tajudes, et narratiiv käriseb, on kunagised mõõdukad liberaalid hakanud kehtestama seadusi, et sõna- ja meediavabadust piirata. Hea näide on **ELi digiteenuste määrus ja meie valitsuse plaanitav vihakõneseaduse muutmise eelnõu**.

Mõlemad seadusaktid annavad võimule senisest laiemad võimalused teisitimõtlejate allasurumiseks. Nii on võimalik vaigistada ja vastutusele võtta neid, kes kritiseerivad näiteks vaba immigratsiooni, plaanimajanduslikku rohepöoret, kohustuslikku koroonavaktsineerimist, alaealiste soovahetust, sooneutraalset abielu, kommertslikku surrogaatemadust, nõudmisel aborti ja paljusid teisi äärmusliberalistlikke põhimõtteid.

Martin Ehala, On aeg samastada mõõdukat ja äärmusliberalismi, arvamus.postimees.ee, 16.10.2023.

Kuulsad filosoofid ja nende ideed

Soovastastes artiklites korduvad tuntud filosoofide ja teadlaste nimed, kes on kirjutanud soolisuse teemadel. Kõige enam mainiti Spivakit ja Butlerit. Judit Butlerit on nimetatud „peaideoloogiks“ (V. Tomusk, PM, 14.03.2024). Autorite seisukohti ja põhiteoseid lihtsustatakse ning refereeritakse või võetakse kokku ekslikult. Näiteks:

18. Professor Butleri identiteedi teooria alustalaks on bioloogilise soo ümbermääramine inimese elu jooksul.

Voldemar Tomusk, Šokeeriv kohtuotsus Briti hariduses, Postimees, 14.03.2024.

Järgmises tsitaadis väidab Tomusk, et Judith Butler olla oma esinemise ajal London School of Economicsis, mille salvestus on veebis kättesaadav², nimetanud fašistideks neid, kes ei nõustu tema vaadetega identiteedist, neid, kes pooldavad traditsioonilist abielu, neid, kes ei toeta Jordani jõe läänekaldal ja Gaza sektoris elavaid araablasi võitluses Iisraeli vastu, samuti turumajanduse pooldajaid. Artiklit lugedes ei ole võimalik ilma Butleri poliitilisi seisukohti teadmata või algallikaga tutvumata kindlaks teha, mis piirini on tegemist on valeinfoga. Kuivõrd need väited tundusid siinse raporti autorile kahtlased, siis vaatasin läbi esinemise salvestise.

Butler nimetab fašistlikuks Iisraeli armee ja osade poliitikute käitumist Palestiina suhtes (eelkõige rõõmustamine vastase tapmise üle ning üleskutsed piirata teatud inimgruppide õigusi). Butler tsiteerib ka USAs tegutsevaid inimesi, kes on avalikult kutsunud üles elimineerima kõik transsoolised inimesed (nt Michael Knowlesi), ning nimetab sellega seoses fašistlikuks USAs kõlanud üleskutseid võtta teatud inimgruppidele nende põhiõigused. Kõneledes sellest, milline peaks olema sotsiaalne liikumine, mis astuks vastu fašistlikele ilmingutele ühiskonnas, mainib Butler muuhulgas ka antikapitalistliku aktivisti positsiooni. Ühelgi hetkel ei väida ta, et turumajanduse pooldajad on fašistid.

19. Minu jaoks oli aga kõige üllatavam see, kui tihti Berkeleys asuva California ülikooli kirjandusprofessor Judith Butler kasutas oma esinemises sõnu fašism ja fašist.

Fašistid on kõik, need kes ei nõustu tema heaks kiidetud vaadetega identiteedist. Inimesed, kes pooldavad traditsioonilist abielu, on fašistid, inimesed, kes ei toeta Jordani jõe läänekaldal ja Gaza sektoris elavaid araablasi võitluses Iisraeli vastu, on tema arvates samuti fašistid. Seisukohad, mille peale saalitäis haritud inimesi

---

² Video on arvutivõrgus:

https://www.youtube.com/watch?v=AmLiW_tuyy0&list=PLK4eIntcUEy0ptu7NwzFVXLwI6OrPQl4U&index=61.

ennastunustavalt plaksutavad. Samuti on fašistid ka need, kes pooldavad turusuhteid majanduses.

Professor Butleri identiteedi teooria alustalaks on bioloogilise soo ümbermääramine inimese elu jooksul. Jääb küll vastamata küsimus sellest, mitu korda elu jooksul seda teha on võimalik ning millised on võimalikud järelmid nende jaoks, kes mingil põhjusel oma kord tehtud otsust kahetsema juhtuvad.

Kõneldes oma vaadete inspiratsiooni allikatest, viitab professor Engelsile, kellest mõned meistki kunagi kuulnud on, ning seejärel ka Karl Marxile endale. **Kõige radikaalsem moment saabub aga siis, kui kõneleja viitab võimalusele inimeste kooselule teiste eluvormidega.**

Voldemar Tomusk, Šokeeriv kohtuotsus Briti hariduses, Postimees, 14.03.2024 .

Vaenlasekuju loomine ja õuduse õhutamise

Soovastast retoorikat kasutavaid artikleid iseloomustab õuduse õhutamise³ ja vaenlasekuju loomine.

Soouuringute mõju ja LGBTQI+ õiguste kaitset võrdsustatakse soovastaste artiklites ajaloost tuntud suurima kurjuse või kuritegudega. Näiteks järgmises artiklis tutvustab Peeter Espak kriitikavabalt Jordan Petersoni vaateid, mille järgi olevat viimane sooidentiteedi ja soolise eneseväljenduse kui kaitstud tunnuste diskrimineerimist keelavasse seadusesse lisamise arutelu kontekstis väitnud, et uute mittebinaarsete inimeste jaoks mõeldud asesõnade loomine on võrreldav totalitaarse kommunistliku režiimi miljonitesse ulatuvate inimohvritega.

20. Kõige enam tähelepanu pälvis Peterson sõnavabaduse kaitsjana Kanada inimõiguste seaduse täienduse eelnõu C-16 kritiseerijana. Peterson seisis selgelt sooidentiteedi või selle väljenduse lisamise vastu diskrimineerimiskaitse alla (olemata kuidagi vastu seksuaalvähemuste õigustele üldises plaanis). Ta ütles, et ei hakka kunagi, isegi mitte karistuse ähvardusel, kasutama väidetavate uute vähemustega suheldes uusi, trendikaid ja konstrueeritud isikulisi asesõnu, nagu zhe või zher (probleem, mida meil soomeugri keeltes õnneks ei ole).

Ta nimetas selliste uute sõnade loomist postmodernistliku radikaalse vasakpoolse ideoloogia tööks, mida ta siiralt vihkab ning mis **tema professionaalse hinnangu järgi on hirmutavalt sarnane marksistlike doktriinidega, mis tapsid 20. sajandil vähemalt sada miljonit inimest.**

Peeter Espak, Paremintellektualism in, vasakintellektualism out? Postimees, 3.11.2017.

Hirmutatakse ka sellega, et „feminism“ soovib hävitada naiste ja meeste vahelised erinevused, soolise identiteedi, „traditsioonilise perekonna“ jne.

21. Inimidentiteedi üheks olulisemaks osaks on meheks või naiseks olemine. Kui me erinevatel põhjustel soolise identiteedi „vabaks laseme“, siis satume vältimatult ka identiteedikriisi, sest me ei tea enam päris kindlalt, kes me oleme — kas mees või naine? Kaasaegse halli maailmavaate põhisuuna ehk feminismi põhieesmärgiks tundubki olevat **kaotada kõik meeste ja naiste vahelised erinevused**, kaasa arvatud sooline identiteet.

---

³ Väljend pärineb Sanna Kartau artiklist „Neli kuud konservatiivide kaisus“, Mürileht, 12.10.2020, <https://www.muurileht.ee/neli-kuud-konservatiivide-kaisus/>.

Halli maailmavaate ideoloogid taotlevad kõikjal maailmas samu eesmärke: sooneutraalsed abielud ja perekonnad, sooneutraalsed WC-d ja riietusruumid, sooneutraalsed riietused, sooneutraalsed lastekasvatusemeetodid jne. Mingis mõttes võime öelda, et **halli maailmavaate osaliselt teadvustamata eesmärgiks on traditsioonilise perekonna hävitamine.**

Argos Kracht, Lugeja: Vaatamata probleemidele on meie planeet kõrgeimas arengufaasis ühiskond, mis sarnaselt teismelisele peab lapseast välja kasvama, rahvahaal.delfi.ee, 4.04.2016.

Järgnev tekstinäide pärineb artiklist, milles Lauri Vahtre argumenteerib, et abieluvõrdsuse kehtestamine on alles algus, ta väidab, et abieluvõrdsus viib selleni, et keelatakse ema-isa nimetamine ja emadepäev.

22. Siit läheb loogiline ahel edasi: kui emaroll ja isaroll on konservatiivseks igandiks kuulutatud, **peaksid «ema» ja «isa» kaduma kogu kultuurist.** See ülesanne on pehmetel öeldes mastaapne ja peaks sotsiaalse õigluse sõdalastele tööd, leiba ning viha väljavalamise võimalusi andma lausa sajandeiks.

Kusjuures kaduma ei pea mitte ainult «ema» ja «isa», vaid ka «naine» ja «mees». Nende mõistete kustutamise nimel mitte üksnes abielust (sellega ongi enam-vähem ühel pool), vaid elust üldse käib Läänes aina ägenev sõda, laiema kultuuri(vastase)sõja üks kõige palavam rindelõik. Nõutakse sooneutraalseid Oscareid, Brit Awards on vastava sammu juba astunudki; Suurbritannias pagendatakse sõna «naine» järk-järgult tervishoiust, selle asemele tulevad «menstrueeriv isik», «rinnaga toitja», «sünnitaja». Uus-Inglismaa arstid deklareerisid 2020. aastal: «Sünnitunnistusele kantud soomäärangutel puudub kliiniline otstarve ja need võivad tekitada kahju inter- ja transsoolistele.» (Vt Michael Knowles, Suletud suud. Postimehe kirjastus 2022, lk. 187) Millega oleme jõudnud moodsa progressivismi kõige kurjema õieni.

Lauri Vahtre, Samasooliste abielul on kaugemad tagajärjed, arvamus.postimees.ee, 12.04.2023.

Hirnutamist ehk *argumentum ad metum* võtet kasutavad soovastased autorid paisutades soo- ja kvääruringute mõjuvõimu ning ulatust „Läänes“. Sageli eksitatakse lugejat ka selles, milles soo- ja kvääruringud ehk nn sooteooria seisnevad. Järgmine tekstilõik on pärit artiklist, milles autor kasutab läbisegi nii teadustöö refereerimist kui ka väärinfot. Näiteks refereerib ta oma artiklis teadustöid, mis lahkavad pedagoogikas kaasamise ja vähemuste marginaliseerimise küsimusi, sh esitab autor refereeritud uuringutest tasakaaluka ülevaate. Seejärel jõuab aga järelduseni, et Lääne ühiskonnas õpetatakse süstemaatiliselt lastele oma „bioloogilist sugu kahtluse alla seadma“. Tekstis on seega kasutatud võtet, mille järgi järeldatakse teatud faktidest (siin: soo- ja kväärurijate pedagoogikateemalised artiklid) midagi hoopis muud (siin: väidetavalt levinud lasteaia pedagoogika, mis õpetab bioloogilist sugu kahtluse alla seadma).

23. Tegemist on väga tõsise probleemiga, sest lääneriikides on LGBTIQ+ teavitustöö praeguseks juba sügavalt koolidesse tunginud. Teaduspublikatsioone selle kohta, kuidas pedagoogikat «kväärida» (ehk siis sooideoloogias lähtuvalt ümber kujundada), on viimase 20 aasta jooksul ilmunud Google Scholar'i otsingu põhjal umbes 40 000. Isegi kui pooled otsingutulemustest pole asjakohased, tähendab see siiski umbes 1000 artiklit ja raamatut igal aastal kogu selle sajandi jooksul. Kõige mõjukamatele nendest on viidatud üle tuhande korra. [...]

Lääne ühiskondades on lasteaiast alates süstemaatiliselt õpetatud lastele oma bioloogilist sugu kahtluse alla seadma ja sama süstemaatiliselt on neile mõista antud, et heteroseksuaalsus on olemuselt diskrimineeriv kõigi muude seksuaalsuste vastu.

Martin Ehala, Kväärpedagoogika kahjulikkus hakkab pärale jõudma, Postimees, 7.06.2024

Soovastase retoorikaga artiklites on sageli hirmutamise adressaadiks lapsevanem või lugeja, kellele lähevad korda laste heaolu ja haridusega seotud teemad. Järgnev lõik pärineb artiklist, mis käsitleb vajadust keelata koolieelikutele nutiseadmed. Üheks põhjuseks tuuakse väide, et sotsiaalmeedia „nakatab“ lapsi transsoolisusega nagu oleks see nakkushaigus.

24. Näiteks sooidentiteedi häirega noorte hulk on paari aastakümne jooksul kasvanud mitu tuhat protsenti ning paljudes riikides nähakse selle ravi peamise võttena puberteediblokaatoreid, st keemilist kastreerimist, millele hiljem järgneb paljudel juhtudel ka pöördumatute tagajärgedega soovahetusoperatsioon. Ka soodüsfooria epideemiline levik on seotud sotsiaalse nakkusega internetifoorumites. Selliseid erilisustrende õhutab üleüldine mitmekesisuse ja kaasamise ideoloogia, mille üks tagajärgi on erivajaduste ja ohvristaatuse glorifitseerimine.

Martin Ehala, Koolieelikutele tuleks nutiseadmed täiesti keelata, Postimees, 01.12.2023.

Järgnevas tekstilõigus hirmutatakse lugejat valeväitega, et kväärurijate eesmärk on võtta lapsevanematelt nende vanemlikud õigused ning et see on osades riikides juba sündinud.

25. Kväärideoloogide üks suur eesmärk on võtta lapsevanematelt kõige fundamentaalsemad vanemlikud õigused. Need õigused nii-öelda riigistada. See on juba mitmes lääneriigis reaalsus (USA osariigid, Kanada). Näiteks kool võtab lapse ametliku nime ja soo asemel kasutusele mingid muud määratlused vanemaid sellest isegi teavitamata. **Oleme kiirel sammul teel orwellilikult düstoopsesse maailma, kus vanemad peavad kartma oma lapsi.**

Kolme lapsevanema avalik kiri soosegaduse teemal: kväärideoloogide eesmärk on võtta meilt vanemlikud õigused, ekspress.delfi.ee, 21.04.2024.

EKRE on üks parteidest, kellega seoses soovastane retoorika meediasse jõuab. Järgmine tsitaat pärineb portaalis err.ee ilmunud Martin Helme täismahus kõnest, mis ilmus ilma ajakirjaniku kommentaarita. Tsitaati iseloomustab värvikas kujundkõne (nt „saatanlikud soovahetuse propageerijad“), mille abil luuakse ja demoniseeritakse imaginaarset vaenlasekuju, kes ähvardab autori sõnul lapsi.

26. Eesti Konservatiivsel Rahvaerakonnal on väga tugev programm laste ja noorte toetamiseks, alates sünni- ja lastetoetusest, jätkates lasteaia, kooli, trenni, teatri või muuseumi külastuse muutmise kättesaadavaks, jätkates kodulähedase kooli ja lasteaia koha tagamisega, jätkates sellise teedevõrgu ja interneti loomisega, et ka maal saab normaalselt elada, töötada ja õppida, lõpetades sellega, et me loome oma lastele turvalise kasvukeskkonna, kus **vanemad ei pea muretsema, et meie lastele lastakse lasteaias ligi väärastunud nokulaulu leelotajaid või koolis ligi saatanlikud soovahetuse propageerijaid. Need võikad lastepilastajad** on juba kohal! **Nende välja tõrjumine meie haridussüsteemist ja ka avalikust arutelust on meie üks tähtsamaid ülesandeid.** Selleks tuleb mobiliseerida just lapsevanemad ja selleks pole paremat aega ega kohta kui kohalikud valimised. Just selles valguses tahan avaldada siirast tunnustust

ja reservatsioonideta toetust Ungarile nende sammudes **kaitsta lapsi perverssete ideoloogiate ja ilgete ajupesijate** eest! Elagu Ungari hõimuvell! Täpselt samuti tuleb tunnustada Poolat nende rahvusliku valitsuse sammude eest puhastada haridussüsteem neomarksistlikest õpetustest ja globalistide propagandast. See töö seisab ka meil ees!

Merili Nael, Martin Helme: Eesti ei vaja kõikehõlmavat maksureformi, err.ee, 04.07.2021.

Laste teemat puudutavate artiklite puhul jääb silma ka tekstide autorlus. Eesti Ekspressis ilmus 2024. aasta kevadel anonüümne artikkel, mille väidetavaks autoriteks olid kolm translapse vanemat, kelle nimed olid EE toimetuse sõnul neile teada. Artikkel on tähelepanuväärne selles mõttes, et selles on kõrvuti põgusa ülevaatega autorite isiklikest kogemustest lapsevanemadena esitatud soovastase retoorika levinud argumendid ning põhjendused. Samuti leiab selles eriilmeliste sotsiaalsete fenomenide seostamist, mis on iseloomulik soovastaste kirjutistele. Näiteks seostatakse artiklis LGBTQI+ liikumisega antifasistlik ja vasakpoolne poliitiline spekter – väide, mis on soovastaste retoorikas levinud.

Autorid annavad muuhulgas ülevaate kvääruringute sünnist, samuti ÜK-s toimunud debattidest transtervishoiuküsimuses, sh dr Cassi raportist. Autorid viitavad kvääruringuid tutvustades näiteks filosoofidele Michel Foucault ja Judith Butler, samuti identiteedipoliitikale, st kirjutise järgi jääb mulje, et tegemist on väga teadlike „lapsevanematega“, kelle teadmised hõlmavad sotsiaalteaduste arenguid viimastel kümnenditel ja tervishoiupraktikaid erinevates riikides. Autorid esitavad ka oma nägemuse, kuidas peaks sugu defineerima. Autorite kirjutisest on siin ära toodud lõigud, milles kirjeldatakse autorite nägemust „sooideoloogide“ mõjuvõimu kasvust.

27. Akadeemilise filosoferimise tasemel oleks ilmselt see teooria jäänud suhteliselt kahjutuks mõttekonstruktsiooniks, kuid millalgi üheksakümnendate lõpus või nullindate alguses **kaaperdasid** sooideoloogid homoseksuaalide kodanikuõiguste **liikumise**. See on hetk, kust LGB-st sai LGBTQ.

Lääne ülikoolide humanitaarteadlaste seas hakkasid need ideed **üha enam kasvama** ning **levima** ühiskonda ja selle institutsioonidesse. **Ideoloogia muutus religioosseks sektiks** oma sümboolika ja rituaalidega. Hakati imbuma poliitikasse, kunsti, haridusse ja meditsiini.

Kogu äärmusvasakpoolne (Antifa) ja vasakpoolne poliitiline skaala hõivati väga kiiresti ja samamoodi läks tsentris paiknevate poliitiliste jõududega. Suurimat vastupanu osutasid poliitilisel skaalal paremal pool paiknevad jõud.

Kolme lapsevanema avalik kiri soosegaduse teemal: kväärideoloogide eesmärk on võtta meilt vanemlikud õigused, ekspress.delfi.ee, 21.04.2024.

Üks võte, mida kasutatakse seoses transtervishoiu teemaga, on tegelikkusele vastupidine väide, et transinimestele soolise ülemineku toetuseks loodud tervishoiuasutused on saavutanud valedel eesmärkidel suure mõjujõu, mida peaks nüüd kärpima või tagasi pöörama. Kui teadus- ja hallkirjandusest on teada, et paljudes riikides on transinimestel keeruline saada soolist üleminekut toetavaid tervishoiuteenuseid või on sellele juurdepääs takistatud pikkade ooteaegade poolt (Safer jt, 2016; Nelson ja Shurpin, 2024) ning alaealistele on sageli kehtestatud täiendavad juurdepääsu piirangud (Hembree jt, 2017), siis soovastaste artiklites väidetakse vastupidist.

Transtervishoiu kättesaadavuse osas annab üle-euroopalise pildi Transgender Europe'i 2024. aasta Trans Health Map. Selle andmete järgi tuleb 27-st EL-i riigist viies riigis transinimestel oodata 1-3 aastat, et pääseda esmasele vastuvõtule transtervishoiu spetsialisti juurde, kuues riigis tuleb oodata 3-6 kuud ning vaid neljas riigis pääseb vastuvõtule 1-3 kuu jooksul.⁴ 27-st EL-i liikmesriigist on alla 18aastastele inimestel võimalus saada oma riigi tervishoiusüsteemist puberteeti edasilükkavat ravi 18 riigis, üheksas riigis seda võimalust ei ole. Alla 18aastastel transinimestel on juurdepääs hormoonasendusravile 16 riigis, sh on neist 11-s riigis nõutud HAR-i eeldusena kolmanda osapoole (st eestkostja või vanema) luba. Vaid neljas EL-i liikmesriigis võimaldatakse alaealistele HAR-i ilma kolmanda osapoole loata. Üheteistkümnes riigis alaealistele üldse HAR-i ei määrata.⁵

Järgmises tekstilõigus maalivad autorid hirmutamise võtteid ning valeinformatsiooni kasutades pildi väidetavast probleemist – liiga palju alaealisi transinimesi on saanud ligipääsu transtervishoiule:

28. Meie kõigi silme all on lahti rullumas moodsa ajaloo suurim meditsiiniline ja ühiskondlik skandaal. Nüüdseks juba ligi 15 aastat on USA-s ja teistes arenenud lääneriikides **täisvõimsusel töötanud soomutmise kliinikud, kus kümneid tuhandeid lapsi ja noori** on puberteediblokaatorite, vastassuguhormoonide ja keha moondavate plastiliste operatsioonidega sandistatud - steriliseeritud ja kastreeritud.

Kolme lapsevanema avalik kiri soosegaduse teemal: kväärideooloogide eesmärk on võtta meilt vanemlikud õigused, [ekspress.delfi.ee](https://www.ekspress.delfi.ee), 21.04.2024.

Alljärgnevas tsitaadis eksitatakse lugejat väitega, et paljudes riikides on sooline üleminek tehtud teismelistele lihtsaks ning vanemaid sellest ei informeerita:

29. Paljudes riikides on vanemate informeerimine või nende arvamuse küsimine lausa seadusega keelatud ja soovahetuse algatamine tehtud teismelistele väga lihtsaks. Hormoonravimite saamiseks võib koolitundidest puududa, mõnel pool on aga trans-nõustamine ja hormoonid lausa kooli territooriumil kättesaadad.

Tõnis Arro, Mõnes riigis keelab seadus sugu vahetaval lapsel sellest vanematele rääkida, [arvamus.postimees.ee](https://www.arvamus.postimees.ee), 25.05.2023.

Lauri Vahtre läheb aga veelgi kaugemale ning esitab väärväite, et igasuguste tervisemuredega lapsi on Ühendkuningriigi Tavistocki kliinikus allutatud meditsiinilisele soolisele üleminekule.

30. Ideoloogid ja aktivistid on pähe võtnud, et sugu on otsustuse küsimus ja punkt. Inglismaal Tavistocki kliinikus allutati soovahetustöötlusele (sealh. vastassuguhormoonide manustamisele, mis tekitab pöördumatuid füüsilisi muutusi) praktiliselt kõik lapsed, kes sinna mistahes probleemiga saadeti.

Lauri Vahtre, Samasooliste abielul on kaugemad tagajärjed, [arvamus.postimees.ee](https://www.arvamus.postimees.ee), 12.04.2023.

LGBTQI+ õigustest info levitamist noorte seas peavad soovastased autorid alaealiste „peibutamiseks“, sh ei ole meediatekstis alati öeldud, millele peibutatakse, st see jääb väljaütlemata. Allolevas tekstinäites kirjutab Ehala laste „peibutamisest“ seoses uudisega, et

---

⁴ Trans Health Map 2024 andmed: <https://transhealthmap.tgeu.org/>.

⁵ Ibid.

EKRE esitas eelnõu, mis kohustaks valitsust rakendama meetmeid kaitsmaks alaealisi kokkupuute eest pornograafiaga. Artiklis hüppab Ehala mõte eelnõuga seotud küsimuste juurest seksuaalhariduse ja LGBTQI+ organisatsioonide teavituse teemade juurde ning võrdsustab justkui need pornograafiaga.

31. Keeruline on võidelda ka **transsooliste ja kvääride peibutussaitide** vastu, sest avalikult ja ametlikult töötavad need noortega selle nimel, et vähendada negatiivseid stereotüüpe seksuaalvähemuste vastu, tegelikkuses aga toimub selle kõrval ka **laste peibutamine**. [...] Vabas ühiskonnas austatakse üksikinimese õigust elada nii, nagu ta soovib, kui ta sellega ei häiri teisi ja kui tema tegevus pole kahjulik talle endale ega ühiskonnale laiemalt. Samas on isiksusele ja ühiskonnale kahjulikke või ohtlikke tegevusi kõigis kultuurides läbi ajaloo piiratud või keelatud: nii on ühiskondi, kus hasartmängud ja alkohol on keelatud, on ühiskondi, kus neile on seatud vanusepiirangud. Sama on alaealise **seksuaalse peibutamise** ja seksiga. [...]

Ilma mingi kahtluseta on noorte isiksuse kujunemisele ja ühiskonnale tervikuna kahjulik nii pornograafia vaba kättesaadavus kui ka igasugune **seksuaalse alatooniga peibutustegevus**. Paarisuhete halvenemine noorte täiskasvanute hulgas, nn heterofatalism näitab pornograafia kahjulikku mõju, LGBT+ kogukonna kiire kasv seda, et **teavituse kattevarjus töötavad ka peibutajad**.

Martin Ehala, Alaealisi ei tohi peibutada, Postimees, 7.06.2024

Transtervishoiu ligipääsu kutsutakse üles piirama väitega, et sagenenud on nn kahetsejate ning tagasipöördujate arv, st inimesed, kes on pärast soolist üleminekut mõtelnud ümber ja/või soovivad sünnil määratud sooidentiteedi juurde tagasi pöörduda. Tavaliselt tuuakse selle väite juurde näiteks üksik kohtuvaidlusega või muul viisil meedias kuulsust saanud inimene (nt V. Tomusk, PM, 2.05.2024).

Sport

Transinimesi tippspordis kajastavad artiklid teevad seda harva tasakaalustatult, st üldjuhul transsportlaste huve esindavad organisatsioonid ja teadlased sõna ei saa või saavad seda märkimisväärselt vähem võrreldes transinimeste õiguste vastastega. Sageli domineerib artikli tooni autori soov luua sensatsiooni.

Sporditeemalistes artiklites kõlab valdavalt nn bioloogiline argument, st keskendutakse naistemeeste keskmiste lihasmasside, hormoonitasemete jms anatoomiliste näitajate võrdlusele. Mitmes artiklis, kus on tutvustatud ROK-i 2015. aasta eeskirja transsooliste atleetide kohta, on autor kommenteerinud sensatsiooni võtmes eeskirjapunkti, mis ei nõua sportlastelt kirurgilisi sekkumisi, et võistelda soogrupi võistlusklassis, millesse on üle mindud. Autor ei ole aga süvenenud, millega seotult kirurgiliste sekkumiste nõuet juhendis ei ole (nt Euroopa Inimõiguste Konventsiooni osalisriike puudutav kohtupraktika ei luba soo tunnustamise eeldusena nõuda meditsiinilisi sekkumisi, mis viivad inimese viljatuseni).

On ka üksikuid artikleid, mis ei kohku tagasi genitaalidega seotud väljendusest juba pealkirjas (vt nt Jaan Martinson, Tilliga või tillita? Naiste seas võib olümpiavõitjaks tulla ka tilliga, sport.delfi.ee, 25.05.2019). Viidatud artikkel jääbki teiste seas silma maitsetu ning transinimeste suhtes ebaviisaka keelekasutusega (nt „meesnaised“ transnaiste kohta). Autor isegi ei peida oma segadust ja teadmatust seoses mõistetega, nagu transsooline, intersooline, transnaine jne.

Artikkel sisaldab pikemat lõiku, milles autor ironiseerib transsooliste sportlaste küsimuse üle väidetavalt tehes lugejale selgeks, kuidas on võimalik „meeskuulitõukaja“ osaleda naiste võistlusklassis:

32. Puust ja punaseks: näiteks otsustab härjakaalus meeskuulitõukaja, kes lennutab 7,257-kilost raudmuna 19 meetri kanti, et ta on hoopis naine. Siis peab ta saama passi vastava templi ja aasta jooksul tarvitama ravimeid, mis ta testosteroonitaset vajalikul määral alandavad ja voilà! – üks õrnema soo võistlustele on avatud. Ta võib astuda kuulitõukeringi, habe kikkis, ja paisata neljakilose naiste kuuli tõenäoliselt 28–30 meetri kanti. Naiste maailmarekord on muide 22.63. Jääbs siiski küsimus: millist riietusruumi peab kasutama „naine“, kel pole soovahetusoperatsiooni tehtud? Kui medalid on võidetud, võib „naine“ ROK-i reeglite järgi nelja aasta pärast uuesti meheks hakata. Jaan Martinson, Tilliga või tillita? Naiste seas võib olümpiavõitjaks tulla ka tilliga, sport.delfi.ee, 25.05.2019

Mis jääb artiklitest silma, on autorite mõistmatust faktist, et transsoolised inimesed on olnud seni enamikes ühiskondades marginaliseeritud ja õigusteta inimgrupp. Samuti see, et nüüdisspordist ei ole teada meest, kes oleks pettusega esinenud naisena vaid selleks, et spordivõistlustel võita. Ometi kumab artiklitest läbi autorite nõustumine nendega, kes väljendavad abstraktset ja ebamäärast hirmu, et mehed tungivad naiste võistlusklassi, et tekitada endale võistlustel ebaaus eelis.

Varjatam on artiklites autorite soov panna paika transsoolised sportlased, st näiteks välistada täiesti sünnil mehena tähistatud transinimeste võistlemine naistega, hoolimata nende soolise ülemineku etapist, testosterooni tasemest vms.

Mitmes artiklis väidetakse, et spordiorganisatsioonid kaaluvad eraldi transsooliste võistlusklassi loomist või et see olekski õiglane lahendus praegustele vaidlustele.

Usundid ja usuorganisatsioonid

Usuorganisatsioonide või usunditega seoses leitud valimis soovastaseid artikleid vaid üksikuid. Eesti meedia erineb selles küsimuses teistest riikidest nagu Poola, mille meedia sisu mõjutavad Poola Katoliku kiriku ja Vatikani seisukohad (Giorgi jt, 2024).

Küll aga kasutavad soovastast retoorikat harrastades viiteid pühakirjale ja usundite väärtussüsteemidele autorid, kes ei esine meedias usuorganisatsiooni esindajana. Näiteks järgmine lõik artiklist, mille fookuses on autori vastuseis võrdsuse poliitilisele eesmärgile. Appi võtab ta argumenteerides religioonid:

33. Kõik suured religioonid tunnistavad, et inimesed on ebavõrdsed. Kirjakohti selle ilmestamiseks leiab niihästi Konfutsiuse õpetusest, Vanast ja Uuest testamendist kui ka koraanist. Kõige tuntum neist on ilmselt mõistukõne talentidest Matteuse evangeeliumis (25:14-30).
[...] Sotsiaalse õigluse ideoloogia põhineb tervel real kultuurimarksismi traditsiooni kuuluval nn «kriitilisel» ühiskonnateoorial nagu kriitiline rassiteooria, feminism ja interseksionaalne feminism, postkolonialistlikest uuringutest ning ka kväärteooriast ja transsoolilisuse uuringutest. Kõigi nende nn kriitiliste teooriate eesmärk on näidata, kuidas sotsiaalne ebavõrdsus on ühiskonnas normaliseeritud ja seetõttu peamine ebaõigluse allikas.

Martin Ehala, Võrdsuse ihalus hävitab inimese seestpoolt, arvamus.postimees.ee, 25.05.2024.

Vatikani seisukohad „sooteooria“ suhtes on näiteks 2016. aasta artiklis esitatud pealtnäha justkui uudisloona, mis teatab, et Paavst Franciscus hoiatas Gruusias kohtumisel sealsete katoliiklastega, et käimas on „globaalne sõda“ traditsioonilise abielu ja perekonna vastu, kus „relvadena kasutatakse nii lahutust kui soo teooriat“. Artikli sisu analüüsid võib järeldada, et toimetusele on uudisväärtuslik olnud just paavsti seisukoht sooteooria suhtes, mitte see, et paavst viibis visiidil Gruusias. Artikkel on lühike ning sedastab vaid paavsti väljaütlemised sooteooria kohta, st ei puuduta visiidi muid aspekte, eesmärke või teisi käsitletud teemasid. Samuti ei saa lugeja artiklist teada, kuidas sooteooria täpsemalt abielu ohustab:

34. „**Soo teooria on abielu suur vaenlane**,“ hoiatas katoliku kiriku pea Gruusias kohtumisel sealsete katoliiklastega. Sooteooria kohaselt on seksuaalne identiteet sotsiaalne konstruktsioon ja inimene võib hoolimata oma bioloogilisest soost määratleda ennast mehe, naise või millegi kolmandana, märgib Reuters.

Matti-Aivar Lind, Paavst: soo teooria on relv abielu ja perekonna vastu , delfi.ee, 2.10.2016

Järgmine tekstinäide on pärit artiklist, milles Rooma-Katoliku kiriku pressiesindaja Eestis Marge-Marie Paas tutvustab Vatikani uut inimväärkuse deklaratsiooni, milles käsitletakse lisaks abordile, vaesusele, inimkaubandusele ja sõjale ka „selliseid kasvavaid probleeme nagu sooteooria, soomuutused, surrogaatlus ja eutanaasia ning digitaalvägivald“. Seoses seksuaalvähemustega on artiklis selgitus, et „kirik soovib eelkõige kinnitada, et iga inimest, sõltumata tema seksuaalsest sättumusest, tuleb austada ja kohelda teda lugupidavalt, samas tuleb hoolikalt vältida igasugust ebaõiglase diskrimineerimise märki, eriti igasugust agressiooni ja vägivalda“. St seksuaalvähemuste küsimuses sedastatakse progressiivne inimõigustest lähtuv seisukoht. Sellele järgneb aga ebamäärane väide selle kohta, et paavst Franciscus on kriitiline seoses „sooteooriaga“. Milles kriitika täpsemalt seisneb, artiklist ei selgu.

35. Samal ajal **toob kirik esile kindlaid kriitilisi küsimusi seoses sooteooriaga**. Selles küsimuses on paavst Franciscus meile korduvalt meelde tuletanud, et tee rahu poole nõuab inimõiguste austamist vastavalt lihtsale, kuid selgele sõnastusele, mis sisaldub inimõiguste ülddeklaratsioonis. Need põhimõtted on iseenesestmõistetavad ja üldtunnustatud. **Kahjuks on viimastel aastakümnetel püütud kehtestada uusi õigusi, mis ei ole täielikult kooskõlas esialgu määratletud õigustega ega ole alati vastuvõetavad, nagu nimetatud sooteooria.**

Marge-Marie Paas, Igaühel on väärikus, mis avaldub selgelt igas tema eluetapis, arvamus.postimees.ee, 13.04.2024.

Usundeid või nende dogmasid puudutavates artiklitest ja nende vähesusest nähtub, et Eesti ühiskond on vähe religioosne ning ka teadmised usunditest ja pühakirjadest on tagasihoidlikud. Usundid ja vaimulikud ning nende vaated ise tunduvad olema Eesti meedias sensatsioon, ilma et artikli teemaks oleks näiteks teatud usundi vaated transinimeste õigustele.

Topeltsensatsiooni näiteks on aga Postimehe lisaleht Arvamus. Kultuur, mille ajakirjanik tegi grupiintervjuu pearabi Šmuel Koti, katoliku kiriku piiskopi Philippe Jourdani, ülemmufti Ildar Muhhamedžini ning riigikogu liikme Oudekki Loonega, et küsida neilt „soorollide, bitcoini ja kosmose“ (pealkirjas) kohta (Taavi Minnik, AK küsitlus: mufti, rabi, piiskop ja vasakpoolne soorollidest, bitcoinist ja kosmosest, Postimees. Arvamus. Kultuur. 03.03.2018). Teisisõnu, juba

pealkirjast ja intervjuueeritavate valikust on selge, et intervjuu on tehtud sensatsiooni tekitamise ja vastandlike seisukohtade kõrvuti panemise sooviga.

Kõigilt intervjuueeritavatelt küsiti muuhulgas seda, mida nad arvavad transsoolistest inimestest, sugude paljususest ning soolisest üleminekust. Ajakirjanik soovis tekitada sensatsiooni, aga nt transküsimumes on vaimulike vastused eriilmelised ning nüansseeritud, ehkki ükski neist ei toeta nn füüsilist soolist üleminekut.

Eesti islami kogukonna kõrge vaimulik ülemmufti Ildar Muhhamedžin väljendas kõige negatiivsemat seisukohta, mille järgi: „*Kui meesterahvas loeb end naiseks või naine meheks, siis on **tegemist psüühikaprobleemidega või on süüdi kasvatus või traditsiooniliste väärtuste hülgamine, ennekõike vanemate poolt.***“ Pearabi Šmuel Koti oli aktsepteerivam, mainides ka, et sugusid ei ole mitte kaks, vaid kuus, ja arvas: „*Kui inimene sündis mehena, kuid tunneb end naisena, siis tähendab, et **jumal on nõnda tahtnud, ning sellega tuleb õppida elama ja rõõmu tunda selle üle, mis tal on. Inimene on ainulaadne. Ka nõrkuses tuleb leida jõudu.***“

Kõige aktsepteerivam on intervjuutekstis katoliku piiskop Philippe Jourdan, kes väljendas end järgmiselt: „*Geneetiliselt ja bioloogiliselt oleme mehed või naised. Kuid teine asi on see, kuidas keegi subjektiivselt tajub oma meheks või naiseks olemist. Neil võivad olla välised sootunnused nagu meil, kuid ise tajuvad nad oma sugu teisiti. **Me peame neid inimesi austama ja armastama sellisena, nagu nad on. See ei ole takistus, et elada jumala lapsena. See on teatud inimeste sees olev pingeline. Ma ei usu, et see on jumala eksimus, pigem kutsub jumal üles neid inimesi elama oma füüsilise identiteediga.***“

Üks vaimuliku kirjutatud soovastase retoorika näidetest on metropoliit Stefanuse artikkel abieluvõrdsuse vastu, milles ta toob sisse ka transsooliste inimeste soolise ülemineku kui ohu lastele. Ka metropoliit kasutab hirmutamist tõmmates võrdusmärgi soo- ja seksuaalvähemuste inimõiguste ning ebademokraatliku ühiskonnakorra vahele.

36. Osutused võrdsele kohtlemisele avavad tee paljude teiste seksuaal- ja muude rühmade õigustatud nõudmistele. Kui praegu astuksime ühiskonnana sammu samasooliste abielude seadustamisel, siis milline on järgmine samm? Soovitame selle üle mõelda.

Peale muu mõju saab teiste riikide kogemuste põhjal teha järeldusi selle kohta, millele sooperapooletu abielu seadustamine ukse avab: **soovahetuse laiendamine üha noorematele, LGBTQIA2S+** (lesbian, gay, bisexual, transgender, queer ja/või questioning, intersex, asexual, two-spirit jne) ideoloogia või -poliitika kritiseerijate vaigistamine, süvenev üheksikõne seksuaalkasvatus lastele jne.

[...] Meie põhiseaduses pole sätestatud riigikirikut ega -usku. Samal ajal ei leia sealt ka viidet ühelegi muu kindlapiirilisele riiklikule ideoloogiale. Ometi tundub viimasel ajal, et osa end progressivistlikuks nimetavaid **sotsiaalset õiglust lipukirjaks seadvaid juurtelt marksistlikke ideoloogiaid on otsekui kaaperdanud meie avaliku ruumi ja poliitikute meeled. Peame seda ohtlikuks, sest olukord meenutab üha enam üht teist ühiskonnakorda, millesse me vist keegi naasta ei soovi.**

Metropoliit Stefanus, Abielu toetab ühiskonna püsimumist, err.ee, 11.05.2023.

Kuidas astuda vastu soovastastele kampaaniatele?

Raporti käesolev osa vastab uurimisküsimusele, **millised huvikaitse lähenemised on teadus- ja hallkirjanduse järgi olnud tulemuslikud, et astuda vastu soovastast retoorikat kasutavatele kampaaniatele?**

Teaduskirjanduses on märgatud, et kui soovastaseid kampaaniaid on uuritud palju, siis reaktsioone nendele ei ole sugugi analüüsitud (Peroni, 2024).

Soovastaseid koalitsioone, liikumisi ja kampaaniaid uurinud teadlased soovivad:

- feministidel analüüsida, millistes aspektides on feministliku liikumise kommunikatsioon olnud puudulik (Giorgi jt, 2024).
- et vaja on uut progressiivset poliitikat, mis viiks ellu feministlikku programmi, sest vastuhakust ei piisa. Eemalduda tuleks tehnokraatlikust ja valitsusväliste organisatsioonide toimeviisidest, selle asemel tuleks poliitilise tegevuse abil suurendada legitiimsust ning rahva toetust oma eesmärkidele (Petö, 2017).
- kasutada transformatiivset feministlikku lähenemist sotsiaalsele õiglusele (*transformative feminist social justice approach*), mis opereerib laiema õigluse mõistega, mis püüdleb ühiskondliku muutuse poole ega keskendu vaid olemasolevate ebaõiglust tootvate mehhanismide ületamisele. Selline lähenemine rajab teed mitte üksnes indiviidide vaid ka kollektiivide võimestamisele (Yetiş, 2025).

Slovakkias ja Tšehhis toimus juba enne 2020. aastat ulatuslik soovastane kampaania, sh Istanbuli konventsiooni ja selles kasutatud keelendite vastu. **Valkovičová & Maďarová** uurisid virtuaalruumis tegutsevaid aktiviste pidades silmas ühiskonnas toimuvat soovastast kampaaniat. Nad leidsid, et mitteformaalne virtuaalruumi aktivism võimaldab luua feministlikku teadmist, jagada kogemusi ning vormida individuaalseid ja kollektiivseid feministlikke subjekte. Uuritavad tundsid, et neid võimestas see, kui nad said Instagramis muutuda passiivsest kasutajast sisu loojaks või konto halduriks (account manager), kes teavitab lugejaid seksuaalvägivallast. Samuti eelistati just Instagrami, sest seal kogeti vähem vaenukõne (Valkovičová & Maďarová, 2025). Virtuaalruumi aktivism võimaldab Valkovičová & Maďarová järgi hõlpsalt inimestevahelisi kontakte, teavitustegevusi, sh vägivallaohvritele hääle andmist. Negatiivsena tajusid uuritavad eelkõige Meta reeglitega arvestamist ja nende järgimist. Virtuaalkogukondadel puudub aga autorite arvates kestlikkus, mis iseloomustas varasemaid naisliikumisi, samuti on nii sotsiaalmeedia jälgijatele kui ka kontohalduritele keeruline minna digitaalaktivismilt üle reaalelu kollektiivaktivismi tegudele.

Peroni uuris, kuidas on rahvusvahelised inimõigusorganisatsioonid (teiste seas CEDAW, GREVIO jt) reageerinud soovastastele kampaaniatele. Ta liigitab inimõigusorganisatsioonide vastused kolme tüübi alla: selgitav (*assertive*), kaitsepositsioonilt väitlev (*defensive*) ning ründav (*offensive*) (Peroni, 2024). Samuti intervjueris ta Poola ja Ungari aktiviste ning teadlasi, kes töötavad LGBTQI+ õiguste ja reproduktiivõiguste temadega. Selgitavad vastused kirjeldavad Peroni järgi organisatsiooni seisukohti küsimustes, mis on soovastaste kampaaniate keskmes, nt soo mõiste. Näiteks „sooideoloogia“ mõiste puhul selgitatakse, et sugu ei ole ideoloogia, vaid pigem analüüsikategooria, mille abil mõista ühiskondlikke protsesse (Peroni, 2024). Kaitsepositsioonilt esitatud argumendid vastavad soovastaste kampaaniate väidetele nagu nt väide, et sotsiaalne soo mõiste kaotab naiste-meeste vahelised bioloogilised erinevused.

Vastates selgitatakse, kuidas inimõigusorganisatsioon seda küsimust näeb või üritatakse poliitilisi vastaseid rahustada väites, et nende hirmudel puudub tõepõhi (Peroni, 2024). Selle liigi alla kuulub ka strateegia, mille järgi vastase negatiivne väide pööratakse positiivseks – nt sugu ei hävita perekonda, vaid hoopis toetab perekonda.

Ründavad vastused kritiseerivad või seavad kahtluse alla soovastase retoorika, sageli ilma pehmenemise toonita, mis on iseloomulik kaitsepositsioonile. Ründavat liiki vastused mõistavad soovastase diskursuse hukka, sest selle eesmärk on kinnistada ühiskonnas leiduvat soolist ebavõrdsust (Peroni, 2024).

Viidates Gunnarsson Payne'ile ja Tornhillile arutleb **Özkazanç** feminismi poliitilise mõõtme üle – kuidas muuta sugu taas poliitiliseks kontekstis, kus soolist ja seksuaalsust mitmekesisust on depolitiseerinud poliitikakujundajad ja rahvusvahelised korporatsioonid ning sellele on vastu hakanud eelkõige parempoolne populism (Özkazanç, 2020). Özkazanç näeb viimaste aastate feministliku teoretiseerimise puhul esile kerkimas kahte selget liini – ühelt poolt taasavastatakse feminismi sotsialistlikku või antikapitalistlikku mõõdet, teisalt tehakse üleskutseid viljeleda rahvuseülest ja ristuvat ebavõrdsust (*intersectionality*) arvestavat feminismi. Autor leiab ka, et vaja on feminismi, mis kõnetaks massi ning mis saaks kõneleda rahva või suurema hulga inimeste nimel. Illustreerimaks olukorda Türgis toob ta lähiminevikust koalitsioonide näiteid, kus feministid on leidnud poliitilisi liitlasi teiste poliitiliste huvigruppide seas ning sildu on ehitatud erinevate poliitiliste püüdluste ja liikumiste vahel (nt naiste õiguste kõrval keskkonnakaitse, sekularismi eest seisjad) (Özkazanç, 2020). Kahjuks järgnes autori sõnul Türgis 2015. aasta Pride'ile tagasilöökk „hüpermaskuliinse režiimi“ näol. Ometi on autori järgi naisliikumine ainuke tänavatel vastuhakku praktiseeriv poliitiline jõud (nt 2016. aasta Istanbuli öömars naiste õiguste eest).

Szabó uuris intervjuude abil, kuidas Ungari 14-25aastased LGBTQ+ noored riigi diskrimineeriva poliitika raames sotsiaalmeedias tegutsevad ja oma identiteete väljendavad. Üllatuslikult tajusid intervjuueeritud noored Ungarit LGBTQ+ inimeste suhtes pigem toetava ja positiivse keskkonnana. Osa toetusest saab neile küll osaks eelkõige lähiringist ja mõttekaaslastest sotsiaalmeedia kaasasutajatelt. Olukorras, kus avalik ruum, milles kehtib kvääri väljenduse vabadus, kahaneb, kasvab autori silmis sotsiaalmeedia roll. Sotsiaalmeedia võimaldab kontakte – nii sõprus- kui intiimsuhteid – ning katsetamist oma identiteedi ja selle väljendusega. Noored kasutavad sotsiaalmeedias erinevaid strateegiaid, sh ollakse vahel anonüümsed või kasutatakse pseudonüümi, et tagada virtuaalruumis kväärnoorte turvalisus. Nii sotsiaalmeediat kui ka LGBTQ+ suunamudijaid näevad noored poliitiliste aktivistidena, kellelt eeldatakse pühendumist kogukonna võimestamisele ning kväärnoorte harimisele ja heaolule (Szabó, 2025).

Rahvusvahelised huvikaitseorganisatsioonid on koostanud erinevaid praktilisi materjale, mis aitavad mõista soovastase retoorika loogikat ning annavad soovitusi, kuidas sellele reageerida. ILGA-Europe on koostanud praktilised soovitusused, kuidas vastata soovastasele retoorikale.⁶ GATE on avaldanud progressiivide võimalikud strateegiad soovastaste liikumiste vastu.⁷

---

⁶ ILGA-Europe, 5 things you can do to respond to the anti-gender discourse <https://www.ilga-europe.org/blog/5-things-you-can-do-to-respond-to-the-anti-gender-discourse/>.

⁷ Strategies of progressive actors against anti-gender movements <https://gate.ngo/knowledge-portal/article/strategies-of-progressive-actors-against-anti-gender-movements/>

Kokkuvõte

Soovastane retoorika ei ole Eesti meedias väga levinud. Käesoleva analüüsi valimis leidis 68 artiklit, mille autoriteks on väike grupp inimesi. Soovastane retoorika levib ennekõike Postimehe kanalites.

Soovastast retoorikat kasutavad autorid on üldjuhul suures segaduses teemadest, millest nad kirjutavad. USAs ja Ühendkuningriigis aset leidnud debatid, sh need, kus pooled on kardinaalselt erinevatel positsioonidel või üks pool õhutab vaidluspoolte vahel asetsevat keelelist, kontseptuaalset, ideoloogilist vms lõhet, on jõudnud Eesti meediasse läbi autorite filtri, kes on transinimeste teema suhtes negatiivselt meelestatud ja/või ei ole tahtnud mujal toimunud debatte mõista. Sage on põhimõistete ekslik kasutamine või iganenud mõistete eelistamine.

Soovastast retoorikat kasutavates artiklites on tavapärane, et põhjuslikku seoseid nähakse nähtuste ja sündmuste vahel, mille kohta teaduskirjandusest vastavad andmed puuduvad või mida ei peeta isegi uurimisvääriliseks. Näiteks väidetakse, et suurema arvu transnoorte pöördumine transtervishoiuteenuseid pakkuvate asutuste poole on põhjustatud akadeemilistest soouuringute või soouuringutest pärit teooriate leviku poolt, sest tegemist olla liikumisega, mis värbab uusi liikmeid. Noorte transsoolisus ja sooline düsfooria on aga „sooideoloogide“ poolt tehtud ajupesu või värbamise tulemus, st see ei ole bioloogiline ega loomulik nähtus.

Üks võte, mida samuti kasutatakse just seoses transtervishoiu teemaga, on tegelikkusele vastupidine väide, et transinimestele soolise ülemineku toetuseks loodud tervishoiuasutused on saavutanud suure mõjujõu, mida peaks nüüd kärpima või tagasi pöörama. Kui teadus- ja hallkirjandusest on teada, et paljudes riikides on transinimestel keeruline saada soolist üleminekut toetavaid tervishoiuteenuseid või on sellele juurdepääs takistatud pikkade ooteaegade poolt ning alaealistele on sageli kehtestatud täiendavad juurdepääsu piirangud, siis soovastastes artiklites väidetakse vastupidist.

Inimesele, kes tunneb nii soouuringute kui ka transinimeste huvikaitse põhipostulaate, võib soovastane retoorika tunduda häbenemata valeinformatsiooni kasutav. Ehkki valeinformatsioon ja segadus põhimõistete ümber iseloomustab Eesti meedias ilmunud soovastast retoorikat, esinevad mitmed autorid teadva inimese või isegi teadlase positsioonilt, mis peaks lugejale sisendama kindlustunnet, et autor teab, millest ta kirjutab.

Soovastast retoorikat kasutavad autorid võtavad sageli autoripositsiooni, mille järgi kõnelevad nemad vabaduse nimel või hoiatavad lugehat nn suure kurja eest, naiste ning soo- ja seksuaalvähemustesse kuuluvate inimeste õiguste eest seisnud sildistatakse aga kuritegelike või pahatahtlikena. Soouuringute mõju ja LGBTQI+ õiguste kaitset võrdsustatakse soovastastes artiklites ajaloost tuntud suurima kurjuse või kuritegudega. Soovastase retoorikaga artiklites on sageli hirmutamise adressaadiks lapsevanem või lugeja, kellele lähevad korda laste heaolu ja haridusega seotud teemad.

Teaduskirjanduses on märgatud, et kui soovastaseid kampaaniaid on uuritud palju, siis reaktsioone nendele ei ole sugugi analüüsitud, seega ei saa täna veel kindlalt öelda, millised strateegiad on soovastaste kampaaniate vastu astumiseks kõige tõhusamad.

Poliitikasoovitused

Siinses analüüsis ei uuritud soovastast retoorikat, et tuvastada, kas sellise retoorika hulgas leidub ka vaenukõne ning kuidas tõmmata piiri nt kriitilise või ründava seisukoha ja vaenukõne vahele. Selles küsimuses on ilmunud viimastel aastatel inglise keeles erinevaid materjale, mis võivad transinimeste õiguste eest seisvatele huvikaitsjatele huvi pakkuda.⁸ **Kuivõrd vaenukõne esinemist soovastase retoorika hulgas siin ei analüüsitud, ei sisalda poliitikasoovitused vaenukõne teemat.**⁹

Huvikaitsjad ja inimõigusorganisatsioonid

- Vastata ja ümber lükata üldmeedias ilmuvat vaenulikku ja valelikku infot. Ehkki soovastast retoorikat kasutavale artiklile võib olla keeruline vastata, eriti kui artikkel jagab valeinformatsiooni, peaks sellise informatsiooni vastukaaluks avaldama artikleid, mis selgitavad lugejale, milline teave oli väär ning jagama tõenduspõhist infot.
- Suurendada transinimeste teemal proaktiivsete arvamused ja muude lugude (nt uudislööd, mis koostatakse pressiteadete pinnalt) avaldamist, et meedia debattides transinimeste teemal ei domineeriks soovastast retoorikat kasutavad autorid.
- Selgelt vaenu õhutavate või valeinformatsiooni levitavate artiklite puhul kaaluda avaldaja juhtkonna, Pressinõukogu või kohtu poole pöördumist.
- Otsida liitlasi teiste huvikaitsorganisatsioonide seast, et laiendada toetuspinna ning võtta arvesse ristuvat ebavõrdsust (interseksionaalsus).
- Poliitiliste püüdluste sõnastamisel ja kommunikeerimisel pidada silmas seda, kuidas suurendada legitiimsust ning leida laiemat toetust valijaskonna ja kodanikkonna seas.

Ajakirjanikud ja meediaväljaanded

- Soovastase retoorika levikuga seoses pidada silmas kehtivaid õigusakte, sh Eesti Rahvusringhäälingu seadus¹⁰, ja soovituslikke juhendeid, sh Eesti Meediaettevõtete Liidu artiklite refereerimise hea tava¹¹ ja Eesti ajakirjanduseetika koodeksi¹², mis puudutab nõuet hoiduda inimese soo rõhutamisest ning ülekutsetest diskrimineerida teatud inimgruppide seoses soo või soolise identiteediga.
- Transinimestega seoses kajastatava konflikti või negatiivse nähtuse puhul anda sõna ka transinimeste huvikaitsühendustele või teistele valdkonna spetsialistidele, et tagada

---

⁸ Vt nt GLAAD, Guide to Anti-LGBTQ Online Hate and Disinformation. Arvutivõrgus:

<https://glaad.org/smsi/anti-lgbtq-online-hate-speech-disinformation-guide/>.

⁹ Eesti karistusseadustikus on küll kriminaliseeritud vaenu õhutamine, kuid koosseisu peaaegu ei rakendata, sest karistusseadustiku paragrahvi 151 alusel saab inimese vaenukõnes süüdi mõista vaid juhul, kui vaenu õhutamisega kaasneb oht isiku elule, tervisele või varale. Väga keeruline on põhjuslikult tõendada, et nt soo alusel vaenavad sõnad seavad ohtu kellegi teise või teiste elu, tervise või vara. Eestil on ka siseriiklikusse õigusesse üle võtmata Euroopa Liidu 2008.a. raamotsuse, mille järgi pidid liikmesriigid keelustama 2010. aastaks rassistliku vaenu õhutamise ja karistama vaenumotiiviga kuritegusid tõhusate karistuste abil. Raamotsuses mainitud kaitstud tunnused ei hõlma soolist identiteeti ega sugu.

¹⁰ Eesti Rahvusringhäälingu seaduse § 4 p 3 järgi on rahvusringhäälingu eesmärk aidata kaasa Eesti ühiskonna sotsiaalse sidususe kasvule.

¹¹ Artiklite refereerimise hea tava veebis: <https://meedialiit.ee/hea-tava-lepped/#1572471848069-a10de7ad-e5ba>.

¹² Eesti ajakirjanduseetika koodeks veebis: <https://meedialiit.ee/etikakoodeks/>.

tasakaalustatud meediakajastus. Kasulikku teavet saab Eesti Transinimeste Ühingu stiiljuhendist ajakirjandusele.¹³

Bibliograafia

Forti, S. (2024). Historical roots of Extremist narratives in Europe.

Giorgi, A., Garraio, J., Toldy, T., Cornejo, M., Peto, A., & Rivetti, P. (2024). A conversation with Monica Cornejo, Andrea Petó and Paola Rivetti on the book Religion, Gender, and Populism in the Mediterranean: Religion, Gender, and Populism in the Mediterranean, edited by Alberta Giorgi, Júlia Garraio, and Teresa Toldy, London, Routledge, 2023, 216 pp.,£ 104 ISBN 9781032259741 (hardback),£ 31.19 ISBN 9781003300885 (ebook).

Hembree, W. C., Cohen-Kettenis, P. T., Gooren, L., Hannema, S. E., Meyer, W. J., Murad, M. H., ... & T'Sjoen, G. G. (2017). Endocrine treatment of gender-dysphoric/gender-incongruent persons: an endocrine society clinical practice guideline. *The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism*, 102(11), 3869-3903.

Kováts, E., & Pöim, M. (2015). Gender as symbolic glue. FEPS, Friedrich-Ebert-Stiftung. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/11382.pdf>.

Kuhar, R., & Paternotte, D. (Eds.). (2017). *Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizing against equality*. Bloomsbury Publishing PLC.

Leonhardt, A., Fuchs, M., Gander, M., & Sevecke, K. (2025). Gender dysphoria in adolescence: examining the rapid-onset hypothesis. *neuropsychiatrie*, 39(1), 1-10.

Mayer, S., & Sauer, B. (2017). "Gender ideology" in Austria: Coalitions around an empty signifier. In R. Kuhar & D. Paternotte (Eds.), *Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizing against equality* (pp. 23–40). Rowman & Littlefield.

Nelson, L. A., & Shurpin, K. (2024). Barriers to Healthcare for Transgender Individuals. *Journal of Doctoral Nursing Practice*, 17(2).

Peroni, L. (2024). Mobilising in Times of Gender Equality Backsliding: International Human Rights Responses to Anti-Gender Discourse. *Utrecht Law Review*, 20(3).

Petó, A. (2017). "Resistance is Not Enough". *Women's Rights in Illiberal States*. Social Europe Journal.

Riha, J., Orth, Z., & Allotey, P. (2025). Feminist transformative leadership for health equity in the Asia Pacific region. *Gender & Development*, 33(2), 449-470.

Safer, J. D., Coleman, E., Feldman, J., Garofalo, R., Hembree, W., Radix, A., & Sevelius, J. (2016). Barriers to healthcare for transgender individuals. *Current Opinion in Endocrinology, Diabetes and Obesity*, 23(2), 168-171.

---

¹³ Stiiljuhend ajakirjandusele veebis: <https://transinimesed.ee/media-guide/>.

Szabó, H. D. (2025). Queer youth online: Negotiating identity amid anti-gender movements. *First Monday*.

Valkovičová, V., & Maďarová, Z. (2025). The Practices and Subjects of Feminist Digital Activism: Experiences from Slovakia and Czechia. *Gender a výzkum/Gender and Research*, 26(1), 59-84.

Wittenius, M. (2022). The transnational anti-gender movement in Europe. <https://www.gwi-boell.de/en/2022/02/03/the-transnational-anti-gender-movement-europe>

Wodak, R., & Meyer, M. (2009). Critical discourse analysis: History, agenda, theory and methodology. *Methods of critical discourse analysis*, 2(1), 1-33.

Özkazanç, A. (2020). Anti-Gender Movements in Europe. *Baltic Worlds*, 13(1), 45-55.

Yetiş, E. Ö. (2025). Resisting top-down anti-genderism: engaging men in feminist social justice. *Humanities and Social Sciences Communications*, 12(1), 1-10.